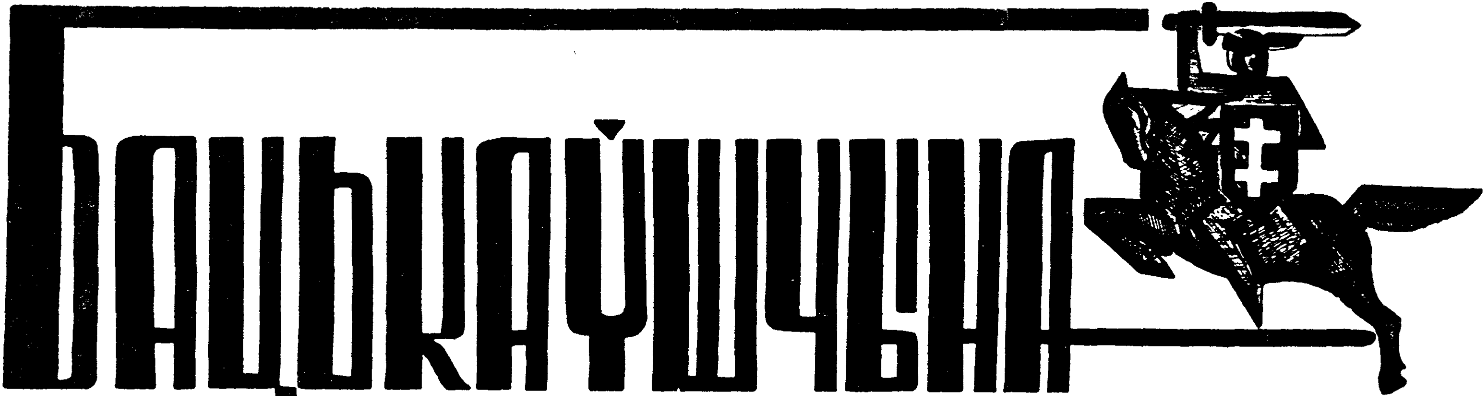


ВОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ.

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „BAĆKAUŠČYNA“ („VATERLAND“)
Herausgeber: Wladimir BORTNIK
Postadresse: Die Weissruthenische Zeitung „Baćkauščyna“ („Das Vaterland“), (13b) München 19, Schliessfach 69.
Druck: „LOGOS“, Buchdruckerei u. Verl., G.m.b.H., München 8, Rosenheimer Str. 46a.
Цана паза Нямеччынай: ЗША — 15 цэнтаў, Канада — 15 ц., Ангельшчына — 1 шылінг, Францыя — 20 фр., Бэльгія — 5 фр., Аўстралія — 1 шылінг, Аргентына — 2 пэзо. У іншых краінах раўнавартасьць 15 ам. цэнтаў. Цана лётніцкай поштай у заакіянскія краіны — 30 ам. цэнтаў. — Падвойныя нумары каштуюць падвойна.
Банкавае конто: Verlag „Baćkauščyna“, Konto Nr. 357-125, Bay. Hypotheken- u. Wechselbank, München.

ГАЗЭТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ — ЦАНА 50 Н. ФЭН.

LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE“ | DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND“ | THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER “THE FATHERLAND„

№ 30-31 (260-261) | Нядзеля 31 ліпеня 1955 г. | ГОД ВЫДАНЬНЯ 9

Жэнэўскія штрыхі

(Ад собскага карэспандэнта)

Жэнэва, 23 ліпеня 1955 г. Цэлы тыдзень увага ўсяго сьвету была прыкаваная да Жэнэвы, дзе адбывалася канфэрэнцыя «Чатырох Вялікіх». Сюды прыбылі ня толькі дэлегацыі ЗША, В. Брытаніі, Францыі й СССР із сваімі штабамі палітыкаў, дыпляматаў, вайскоўцаў і агентаў бясьпекі, але й шматлікія дзяржавы з усіх кантынэнтаў выслалі сюды сваіх афіцыяльных і неафіцыяльных наглядальнікаў. Прыкладам, Заходняя Нямеччына мела тут сваю даволі колькасную дэлегацыю ў якасьці афіцыяльнага наглядальніка, і яна вяла тут вельмі ажыўленую дзейнасьць, ня раз кансультуючы прадстаўнікоў Захаду адносна стаўленага на парадак дня канфэрэнцыі нямецкага пытаньня і атрымоўваючы ад іх патрэбныя інфармацыі аб паложаньні гэтага пытаньня за «круглым сталом».

Гэтая першая пасьля Потсдама ў 1945 г. афіцыяльная сустрэча галоваў вялікіх дзяржаў прыцягнула нямала й журналістых ды карэспандэнтаў даслоўна з усіх краёў сьвету. У гэтыя дні Жэнэва мела найбольшае зборышча палітыкаў і дыпляматаў, карэспандэнтаў і журналістых. Думаю, што канфэрэнцыя прыцягнула ў гэтыя дні й немалую колькасьць турыстых, якія й без таго ў вялікай колькасьці наведваюць гэты цудоўны горад на беразе прыгожага Жэнэўскага возера.

Падарозе ў Жэнэву нічога не паказвае на важнасьць вялікага здарэньня. У цудоўна ўпарадкаваных гарадох і вёсках Швайцарыі, праз якія імчыць наш аўтамабіль, назіраецца звычайнае жыцьцё, поўнае бясьпекі, дастатку і жыцьцярадасьці. Усюды снуюць турысты з усіх краінаў Эўропы й Амэрыкі, выражаючы сваё захапленьне прыродным прыгаством гэтае чароўнае краіны, што ўцалела ад разрухаў і разбурэньняў апошніх войнаў.

Толькі прыбліжаючыся да Жэнэвы шасой зь Лёзаны, у Вэрсуа адразу кідаюцца ў вочы расстаўленыя з двух бакоў на адлегласьці стопяцьдзесят мэтраў вайсковыя патрулі ў поўным баёвым рыштунку із скарастрэламі на пагатове. Кажная вуліца, што выходзіць на галоўную шасу, ахоўваецца колькімі патрулямі і жандарамі, якія ўважна назіраюць за кажным аўтамабілем. Аказваецца, у Вэрсуа раскватэравалася француская дэлегацыя. Але й далей такія-ж патрулі зырка наглядаюць за ўсім, што адбываецца на вуліцы. Чым бліжэй да Жэнэвы, дык гэтая ахова павялічваецца, і асабліва ў кірунку палацу Лігі Нацыяў, у якім адбываецца канфэрэнцыя Чатырох. Потым мы бачым сталых патрулёў і па ўсіх вуліцах, што вядуць да гэтага палацу, а таксама да Інтэрнацыянальнага лётнішча Жэнэвы «Куантрэн». Навокал-жа самога палацу Лігі Нацыяў стаіць некалькі кругоў вайсковай, цывільнай і іншай аховаў.

Мінуўшы палац Лігі Нацыяў мы зноў пападаем у «мірную зону» гораду, дзе бурнай крыніцай б'е жыцьцё і зусім не адчуваецца, што тут-жа ў заходняй частцы гораду зышліся прадстаўнікі «Чатырох Вялікіх» разьвязваць балючыя пытаньні вайны ці міру. У самым горадзе кідаецца ў вочы значна жывейшы рух, чым ён бывае звычайна ў гэткі час. Цяжка знайсьці прыпынак для самаходу, а яшчэ цяжэй знайсьці гатэль. Аднак і гэтыя цяжкасьці перамоганы, і мы хутка рассыпаемся, каб пазнаёміцца з разьмяшчэньнем канфэрэнцыі, ейнымі ўдзельнікамі і карэспандэнтамі, каб у меру магчымасьці адразу мець усе інфармацыі аб падзеях.

Закватэраваўшыся недалёка ад Дому Прэсы і навязаўшы кантакт з прадстаўнікамі прэсы, мы зьяўляемся жывымі сьветкамі таго, як крэмлёўскія тыраны пад адпаведнай аховай праяжджаюць галоўнымі вуліцамі гораду ў вадкрытых аўтамабілях, стараючыся прыемна ўсьміхацца ды рабіць усякія прыемныя жэсты, каб здабыць сабе папулярнасьць у публіцы. І наагул на гэты раз Расейцы усімі спосабамі і з асаблівай падкрэсьленасьцяй стараліся выклікаць прыемнае ўражаньне, стварыць «атмасфэру». Але кажны, хто цікавіўся месцазнаходжаньнем паасобных дэлегацыяў, бачыў, што найбольш моцная, найбольш суровая ахова была ў маскоўскіх валадароў, што ахоўваліся сотнямі сваіх агентаў МГБ. І хоць афіцыяльная кватэра Булганіна, Хрушчова, Молатава і Жукава падавалася вільля «Роза», яны на самай справе прабывалі ў вільлі «Пастораль», а ўрадаўцы савецкае дэлегацыі ў гатэлі «Мэтрополь». Пабочнаму чалавеку падыйсьці да гэтых месцаў было немагчымым. Страх крамлёўскіх дыктатараў быў настолькі вялікі, што яны ўсе прадукты, а навет і ваду дастаўлялі самалётамі з Масквы.

У гэтым-жа часе дэлегацыя ЗША спакойна займала два паверхі камфартабельнага «Отэль дю Ронь» і нічога звонку не казала аб тым, што тут прабывае гэтая дэлегацыя. Таксама й брытанская дэлегацыя разьмясьцілася на ўскраіне гораду ў ціхай «Вільля Шэнь», дзе толькі пры ўваходзе стаялі вайсковыя патрулі й жандары.

У гэтыя дні Дом Прэсы нагадваў сабой мурашнік, дзе больш за 1500 журналістых і карэспандэнтаў з усяго сьвету прагавіта лавілі кажную вестку і ўсякае паведамленьне з канфэрэнцыі, стараючыся разьнюхаць найменшую аб ёй драбніцу, каб адразу-ж аб ёй паведаміць сваю агенцыю ці газэту. У Доме Прэсы, для якога была адведзеная вялізарная пабудова «Батіман электораль» снавалі прадстаўнікі прэсы ўсіх частак сьвету, усіх палітычных пераканаваньняў і арыентацыяў. Усе буйныя прэсавыя агенцыі, радыястанцыі й тэлевізія тут-жа наладзілі свае студыі для беспасярэдняй перадачы паведамленьняў. Тут на месцы былі пошта, рэстараны, кіёскі і іншае.

Вялікія цяжкасьці й перашкоды ставіліся пры акрэдытацыі эміграцкай прэсы, прадстаўніком якой ня толькі трэба было, як і ўсім іншым, выпаўніць тры анкеты і залучыць тры фатаздымкі, але таксама прайсьці цяжкі скрынінг, бо Саветы ня толькі баяліся якіх-небудзь эксцэсаў, але й наагул імкнуліся не дапусьціць прадстаўнікоў свабоднае прэсы паняволеных імі народаў.

У Доме Прэсы знаходзіліся вялікія залі для прэсавых канфэрэнцыяў кажнай паасобнай дэлегацыі, а таксама залі для агульных супольных канфэрэнцыяў. Акрэдытаваныя карэспандэнты апрача таго мелі права доступу і ў залі прэсы ў палацы Лігі Нацыяў, дзе адбываліся паседжаньні канфэрэнцыі.

Зразумела, хутка стала ведама аб прысутнасьці прадстаўнікоў прэсы паняволеных бальшавізмам народаў. Іх баязьліва збоку абыходзілі прыбылыя сюды карэспандэнты з-за зялезнае заслоны. Мы-ж стараліся прыгледзецца да гэтых людзей «адтуль». Пазьней дайшло навет да аднаго сутыку некаторых эміграцкіх

(Заканчэньне на 2-ой бачыне)

Другая гадавіна Варкуцкае забастоўкі

15-га ліпеня сёлета ў Нью Ёрку адбыўся вялікі мітынг, прысьвечаны 2-ой гадавіне забастоўкі нявольнікаў Варкуты. На мітынгу выступіў удзельнік варкуцкай забастоўкі, амэрыканец ДЖОН НОБЭЛ, які праседзеў у савецкіх турмах і лягерах дзевяць з паловай год і нядаўна вярнуўся у Задзіночаныя Штаты Амэрыкі. Мітынг заслухаў зварот да вязьняў савецкіх лягераў удавы прэзыдэнта Задзіночаных Штатаў, Элеаноры Рузвэльт, амэрыканскага грамадзкага дзеяча Джоржа Міні, дачкі Льва Талстога, Аляксандры Талстой, цэлага шэрагу выдатных амэрыканскіх дзеячоў, амэрыканскіх і сусьветных арганізацыяў. На мітынгу бралі слова шмат якія прадстаўнікі нерасейскіх народаў, былыя вязьні канцэнтрацыйных лягераў ў СССР. Кажны зьвяртаўся да сваіх суродзічаў у савецкай турме народаў на зразумелай, дарагой ім, матчынай мове. Дарма што з трыбуны словы гучэлі на беларускай, украінскай, расейскай, армянскай, цюркскай мовах, аднак уся аўдыторыя была прасякнута адным настроем і жаданьнем данесьці слова вольнага сьвету да далёкіх суродзічаў у няволі ды абнадзеіць іх вераю, што яны не адны, што іх адважныя чыны ў часе забастоўкі не прапалі дарма, а сталіся новым стымулам змаганьня за свабоду сярод усіх свабодалюбных народаў сьвету. Заля аж грымела ад воплескаў, калі прамаўлялі ўкраінскі сьвятар, армянскі япіскап, беларускі пісьменьнік, расейскі катаржанін, былы вязень амэрыканец. Усе зьліліся ў вадну братнюю сям'ю, калі асуджалі бальшавіцкае рабоўласьніцтва.

Гэты мітынг асабліва цяпер, калі вядуцца гутаркі з прадстаўнікамі рабаўласьнікаў на нарадзе вялікіх сьвету, набывае вялікае значаньне, як напамін жывых сьветкаў пра існаваньне ганебнае сыстэмы прымусовае працы ў дваццатым стагодзьдзі. Мітынг прыслужыцца справе змаганьня за свабоду ўсіх народаў і падтрымае надзеі на вызваленьне сярод мільёнаў канцлягернікаў у СССР.

А вось тэкст звароту беларускага прадстаўніка на згаданым мітынгу, былага вязьня Сібірскіх і Байкала-Амурскіх канцэнтрацыйных лягероў, беларускага пісьменьніка і навукоўца, Уладзімера Глыбіннага:

Мы, Беларусы, былыя нявольнікі савецкіх канцэнтрацыйных лягераў, вітаем гэты сход з нагоды другіх угодкаў забастоўкі палітычных вязьнаў у Варкуце разам зь беспасярэднімі ўдзельнікамі яе, жывымі вястунамі, што прынесьлі вольнаму сьвету весткі аб непераможным імкненьні паняволеных бальшавізмам народаў да свабоды.

Нашы сэрцы асабліва радасна забіліся ў унісон, калі мы пачулі яшчэ адно красамоўнае сьветчаньне таго, што жыве і будзе жыць адвечная прага да волі ў людзей на савецкай катарзе. Прамэтэявы агні ня толькі ня згасьлі ў сэрцах паняволеных і прыніжаных людзей, але яны пры кажнай нагодзе зырка ўспыхваюць і асьвятляюць па-новаму шляхі, што вядуць да запаветнае мары зламаць турму народаў, за кратамі якое сяньня пакутуе цэлы сьцяг эўрапэйскіх і азіяцкіх народаў.

Гэраічны чын Варкутаўцаў нагадаў, што чалавек заўсёды і ўсюды, а ў няволі асабліва, шукае выхаду зь цемры да сьвятла, прагне справядлівасьці.

У сувязі з слаўным заманіфэставаньнем Варкутаўцамі імкненьня да свабоды мне прыгадваюцца факты змаганьня з тыраніяй ГПУ—НКВД ў Байкала-Амурскіх лягерах на Далёкім Усходзе ў 1934—1935 г. г. Там, праўда, не дайшло да такое высокае формы арганізаванага ўсеагульнага пратэсту, як гэта мела месца ў часе Варкуцкай забастоўкі. Але і там, яшчэ ў трыццатых гадох, вязьні знаходзілі шмат формаў пратэсту. Наўсуперак пагрозе ўвязьненьня ў ізалятары і заўсёднаму нагляду Трэцяй Часьці, людзі хапаліся за кажную магчымасьць пратэсту супраць тыраніі ахоўнікаў лягернага рэжыму. Яны індывідуальна адмаўляліся ад выхаду на працу, каб не праводзіць патрэбныя для разбудовы ваеннай могутнасьці бальшавіцкай імпэрыі другія шляхі ўздоўж чыгункі і Байкала-Амурскую чыгункавую магістраль на Поўначы ў раёне вечнай мерзлаты. Лягернікі байкатавалі прапагандовыя зборышчы, скліканыя «выхоўнікамі» зь ліку крыміналістых і бытавікоў. Індывідуальныя пратэсты супраць прымусовай працы часам выяўляліся ў сьведамым пашкоджаньні ўласнага цела, каб толькі як-небудзь ухіліцца ад штодзённай працоўнай катаржнай павіннасьці. Сярод палітычных вязьняў заўсёды жыло непераможнае імкненьне да свабоды. Гэта фактычна быў цьвет і краса народаў, самая разважлівая і актыўная іх частка. Яна й траплялa ў лягер за магчымасьць крытычнага настаўленьня да савецкае ўлады і ўяўляла сабой небясьпечную выбуховую сілу, здольную да рашучага змаганьня супраць узурпатарскага рэжыму.

У Варкуце гэтыя закладзеныя ў душы кажнага савецкага палітычнага вязьня пачаткі ў сваім разьвіцьці дасягнулі нарэшце найвышэйшага ўзроўню арганізаванага пратэсту, перад якім здрыгануліся навет самыя заўзятыя лёкаі зьненавіджанага рэжыму ў васобе служкаў МВД.

Прыклад змаганьня Варкутаўцаў зьявіўся натхняльным і абнадзейваючым ня толькі для нявольнікаў савецкай катаргі, але і для кажнага змагара за свабоду народаў. Ён пераканаўча давёў сьвету, што якраз там, сярод няшчасных нявольнікаў, сьпеюць, мужэюць і выпрацоўваюцца сьведамасьцяй і чынамі далакопы бальшавіцкае сыстэмы. Пры першай нагодзе сярод іх можа вылучыцца новая пляяда актыўных змагароў, якія змогуць паскорыць заламаньне сучаснай рабаўласьніцкай сыстэмы.

Вось чаму Варкуцкая забастоўка будзе заўсёды сьветачам свабоды, зыркаю паходняю ў змаганьні за вызваленьне паняволеных, заклікам і натхненьнем для ўсіх, хто прагне сонца свабоды, роўнасьці й братэрства паміж народамі.

Мэмарандум

Да шэфаў урадаў ЗША, Ангельшчыны й Францыі

Рада Беларускай Народнай Рэспублікі й Выканальны Ворган Украінскай Нацыянальнай Рады дня 15 ліпеня сёлета выслалі супольны мэмарандум да Прэзыдэнта ЗША Двайта Айзэнгаўэра, да прэм'ер-міністра Вялікабрытаніі Антона Ідэна й прэм'ер-міністра Францыі Эдгара Фора, зьмест якога падаём ніжэй.

Іншыя Нацыянальныя Цэнтры, якія ўваходзяць у склад Парыскага Блёку, ня мелі магчымасьці сваячасова яго падпісаць з гледзішча на прабываньне некаторых зь іх у ваддаленых краінах, пададуць мэмарандум асобна.

Высокапаважаны Спадару Прэзыдэнце!

Канфэрэнцыя шэфаў урадаў вялікіх дзяржаваў, якая мае адбыцца ў Жэнэве, змушае нас зьвярнуць Вашую ласкавую ўвагу на некаторыя мамэнты міжнародных дачыненьняў.

Канцэпцыя «коэгзыстэнцыі» між блёкам камуністычных дзяржаваў і дзяржавамі вольнага сьвету была выдумана яшчэ Ленінам з мэтаю маральнай і палітычнай дэзарыентацыі праціўніка. Высоўваючы яе цяпер, СССР ня мае іншай мэты, як забясьпечыць сабе перадышку ў ягоным бесьперапынным змаганьні супраць вольнага сьвету, каб у вадпаведны мамэнт павесьці свой наступ яшчэ з большаю сілаю.

Сучасная «афэнзыва міру» падыктаваная Саветам іхнымі нутранымі цяжкасьцямі, якія не дазваляюць ім распачаць ваеннага наступу. Гэтыя цяжкасьці — заняпад сельскае гаспадаркі, змаганьне за ўладу між лідэрамі, а таксама ўзмацненьне супраціву паняволеных маскоўскай тыраніяй народаў. Гэты апошні мамэнт, недацэньваны заходнімі палітыкамі, заслугоўвае на асаблівую ўвагу.

Савецкая магутнасьць пабудаваная так, што ядром яе ёсьць Расейская Фэдэратыўная Савецкая Рэспубліка, акружаная нутраным абаронным валам, які складаецца з саюзных рэспублік: Эстоніі, Латвіі, Летувы, Беларусі, Украіны, Каўкаскіх і Туркестанскіх рэспублік, а вонкавым абаронным валам ёсьць г. зв. дзяржавы сатэлітаў — Польшча, Чэхаславаччына, Мадзяршчына, Румынія, Баўгарыя, Народна-Дэмакратычная Нямеччына, а далей Індакітай, Кітай, Паўночная Карэя, і г. д. Гэты другі вал мае тэндэнцыю пашырацца коштам загрожаных комунізмам краінаў Азіі.

Маскоўска-камуністычная ўлада не пачувае сябе пэўнаю на пэрыфэрыі свае зоны ўплыву, як таксама ў нерасейскіх краінах СССР. Супраціў паняволеных краінаў паважна загражае камуністычнаму рэжыму ў іх. У ўсіх паняволеных імі краінах бесьперапынна дзеюць нацыянальныя апазыцыі, якія, як правіла, Саветы ліквідуюць тэрорам, але рух супраціву ня толькі ня спыніўся, але ў вапошні час яшчэ ўзмоцніўся.

Апынуўшыся ў цяжкім палажэньні, Саветы цяпер прабуюць ратавацца шукаючы адпружаньня ўзаемадачыненьняў з Захадам, стварэньнем пояса нэўтральных дзяржаваў Цэнтральнай Эўропы, якія маглі-б тварыць трэйці абаронны вал. Адсюль іхная ўступлівасьць у справе Аўстрыі, намаганьне знэўтралізаваць Нямеччыну, спроба вярнуць Югаславію да камуністычнага блёку, адсюль, напасьледак, іхная згода на сустрэчу ў Жэнэве.

Савецкая канцэпцыя знэўтралізаваньня дзяржаваў Цэнтральнай Эўропы натхнула шчасьліваю думкаю заходніх палітыкаў, якія высунулі плян вольных выбараў у сатэлітных краінах, вываду зь іх савецкіх войскаў, каб гэтым вызваліць іх ад савецкай апекі. Гэты плян ударае ў нэўральгічны пункт савецкай сыстэмы.

Хай нам будзе дазволена зазначыць, што гэты плян быў-бы значна эфэктыўнейшы, калі-б ён сягаў і на паняволеныя краіны СССР. Дамаганьні вялікіх магутнасьцяў Захаду ад Масквы звольніць паняволеныя краіны Цэнтральнай і Ўсходняй Эўропы былі-б вельмі дамэтнымі. Высоўваючы іх на Жэнэўскай канфэрэнцыі, гэтыя магутнасьці далі-б довад, што яны бароняць правы народаў свабодна пастанаўляць аб сваей долі ня толькі тэарэтычна, а й практычна. Такая пастава заходніх магутнасьцяў выбіла-б з рук Саветаў зброю, якою яны ваююць супраць вольнага сьвету, а абярнула-б яе супраць іх самых. Выступ у Жэнэве ў вабароне паняволеных Масквою народаў выклікаў-бы глыбокі водгук ня толькі сярод эўропэйскіх, але й сярод народаў Азіі, дзе бальшавіцкая прапаганда дасягае ўсьпеху, аблудна прыкрываючыся лёзунгамі антыкаляніялізму і нацыянальнага вызваленьня.

Міралюбны тон Саветаў — гэта толькі зьмена тактыкі, але ня зьмена палітыкі, якая далей кіруецца да апанаваньня сьвету. Дзейнасьць пятых калёнаў у вольным сьвеце і пакт 1955 году, падпісаны ў Варшаве, раскрываюць плян бальшавіцкай стратэгіі.

Дацяпер заходні сьвет перабывае ў стане дэфэнзывы, баронячыся супраць закідаў бальшавіцкай прапаганды. Апошняя пара павесьці супраць Крэмля абаронную акцыю спосабамі афэнзывы на іхнай тэрыторыі, выкарыстоўваючы незадаваленьне паняволеных народаў. Жэнэўская канфэрэнцыя дае добрую нагоду вывесьці на дзеннае сьвятло савецка-бальшавіцкі каляніялізм і імпэрыялізм, які ёсьць галоўнаю прычынаю напружаньня ў міжнародных дачыненьнях.

Хочам верыць, што Жэнэўская канфэрэнцыя будзе паваротным пунктам у змаганьні вольнага сьвету супраць камуністычнай агрэсіі. Заходнія вялікія дзяржавы сваімі спэктакулярнымі выступамі на канфэрэнцыі могуць паважна захістаць маральна-палітычныя пазыцыі Саветаў і падняць дух народаў, якія за зялезнаю заслонаю бесьперапынку змагаюцца за сваё нацыянальна-дзяржаўнае існаваньне, баронячы аснаўныя прынцыпы права і свабоды. Толькі гэтым шляхам можна-б забясьпечыць мір у сьвеце.

Прыйміце выражэньні праўдзівай да Вас пашаны.

За Раду
Беларускай Народнай Рэспублікі:

Мікола Абрамчык
Прэзыдэнт

Вінцэнт Жук-Грышкевіч
Сябра Рады

За Выканальны Ворган
Украінскай Нацыянальнай Рады:

С. Сазонцеў
Старшыня

С. Доўгаль
За Кіраўніка Рэсорту Замежных Спраў.

Шляхі беларускіх дзяцей у апошнюю вайну

(Працяг з № 29)

Ніці БНП

Пачынаючы прыблізна ад канца ліпеня 1944 г. у Нямеччыне значна павесялела (для нас, ясна): калі перш тут былі толькі Беларусы ў г. зв. «остаўскіх лягерах» ды тыя, што працавалі на фэрмах, а, такім чынам, рухі як адных, так з другіх паза працай былі абмежаваныя, дык затое цяпер раптам зьявіліся тут масы Беларусаў, якія і з «маршбэфэлямі» і бязь іх, з мэтай і бяз мэты, езьдзілі з аднаго канца Нямеччыны ў другі, запаўняючы ўсе куткі гэтага краю. Калі перш сустрэць Беларуса паза лягерам ці фабрыкай было даволі цяжка, дык цяпер можна было наткнуцца на свайго земляка амаль даслоўна на кажнай станцыі, у кажным мястэчку. У гутарцы з такім суродзічам пасьля першага стандартнага пытаньня «Адкуль з бацькаўшчыны?», пачыналіся даведніцкія пытаньні тыпу «Ці ня сустракалі вы часамі «Х»? «Ці ведаеце «У» зь Менску ці Слоніма»? і г. д., і г. д.

Паявілася ў Нямеччыне гэтым часам і група людзей, якія выкарыстоўвалі ўсе магчымасьці, каб як найбольш езьдзіць зь месца на месца ўсюды, дзе толькі можна было сустрэць Беларусаў. Яны аднак езьдзілі зь ясна акрэсьленай мэтай. Гэта былі лучнікі й сябры падземнай Беларускай Незалежніцкай Партыі (БНП). Яны пашыралі ўсюды сярод сьвядомых і патрыятычна настроеных Беларусаў бюлетэнь свае партыі. Я ня ведаю, ці хто-небудзь з капэнскіх ці дэсаўскіх кіраўнікоў моладзі належаў да БНП, факт толькі, што літаратура гэтае партыі чыталася як у Капэне, так і ў Дэсаў. Зразумела, такога характару літаратура не магла чытацца ў прысутнасьці дзяцей, а дзеля таго прыходзілася ў такіх выпадках з гэтым хавацца.

Але затое паасобныя ідэі ці тэмы зь бюлетэню БНП распрацоўваліся, прытарноўваліся да ўзроўню дзяцей ды падаваліся ім у форме практыкаваных патрыятычна-ўзгадаваўчых гутарак.

Малыя «панічы» ў новых касьцюмах.

Не памятаю ўжо, адкуль прыйшло паведамленьне, з Бэрліну ці адміністрацыі лягеру, што ёсьць магчымасьць атрымаць для дзяцей цывільную новую вопратку. Адна толькі тэхнічная нявыгада была пры гэтым: аказалася, што гэтая вопратка знаходзіцца не ў нейкім складзе ў Дэсаў, але... ў Лодзі. Адтуль, у сувязі з франтовымі падзеямі Немцы вывозяць склады матар'ялаў і вопраткі, а ў гэткай сытуацыі можна й нам скарыстаць. Атрымаўшы належныя дакуманты выбіраецца туды Міхась С. і Ігнат Ш.

Мінае колькі дзён, а ад іх ніякае весткі. Дзеці, якія ўжо загадзя цешыліся атрыманьнем новае вопраткі, пачынаюць хутка сумлявацца, што наагул з гэтага штось выйдзе. Сумляемся й мы самі. Мінае яшчэ некалькі дзён. Аж вось раптам у лягер зьяўляюцца нашыя высланьнікі радасныя і з трыюмфальным выглядам.

На запасовых рэйках, ня вельмі далёка ад лягеру, стаіць заплямбаваны таварны вагон. Адчыняем яго — і вачом ня верыцца: ледзь не да самай столі запакавана дзіцячымі касьцюмамі. Усё новае зь іголкі. Цэлае паабедзьдзе займаемся перавожаньнем гэтых скарбаў у магазын.

Выпытваем нашых высланьнікаў, як ім удалося здабыць цэлы вагон і такое першараднае вопраткі. Аказваецца, у Лодзі пануе такі балаган, што, маючы крыху спрыту, можна рабіць самыя фантастычныя рэчы.

Пасьля нейкага часу дзіцячая маса мяняе свой выгляд. Аднолькавага колеру й крою СБМ-айская ўніформа рабіла дагэтуль зь дзяцей нейкую суцэльную, бескалёрную, зблякаваную масу. Цывільныя-ж касьцюмчыкі, розныя як кроем так і колерам, унесьлі сюды нейкую больш свабодную і весялейшую атмасфэру. Тым больш, што сваёй якасьцяй гэта была вопратка, якой дзецям напэўна яшчэ ніколі ў жыцьці ня прышлося насіць. А зь якой акуратнасьцяй і пільнасьцяй сачылі яны за ейнай чысьцінёй ды вастрынёй кантаў на портках.

Адведзіны з цэнтру

Гэта самая няпрыемная, што можа здарыцца ў лягеры. Ужо за тыдзень трэба рыхтавацца, рэпэтаваць прывітаньні, трэба, каб лягер запраўды зіхцеў панямецку. Адным словам, прышлося папрацаваць і самім, і намучыць дзяцей.

І вось нарэшце прыехалі яны: Галоўны кіраўнік СБМ-у на Нямеччыну сп. Б., сп. Мэнцэль з аддзелу моладзі пры Ўсходнім міністэрстве ды яшчэ нейкія тыпы і афіцыяльны рэпартэр Усходняга міністэрства. Прыглядаліся яны да заняткаў нашых дзяцей, ставілі пытаньні, як ім паводзіцца ды наагул былі ўсім задаволеныя. Дзеці-ж, і мы таксама былі найбольш задаволены, калі яны нарэшце ад'ехалі. Трэба сказаць адн~~ак~~, што гэтая візыта мела і свой дадатны бок: мясцовае нямецкае кіраўніцтва зь яшчэ большай павагай адносілася да гэтых дзіўных, незалежных ад яго Weissruthenen, якіх зь вялікім шумам наведваюць навет высокія ўрадаўцы Ўсходняга міністэрства.

У «Крывію»

У канцы жніўня загадам з Бэрліну паасобныя кіраўнікі й кіраўнічкі пачалі накіроўвацца ў школу «Крывія», што знаходзілася каля Майнінгэн у Турынгіі. Аб гэтай школе ў будучыні будзе гаварыцца асобна.

Туды накіроўваліся пасьля й здальнейшыя дзеці — хлопцы й дзяўчаты. Адтуль яны ўжо выходзілі калі ня кіраўнікамі, дык прынамся іхнымі заступнікамі.

Туды вось прышлося паехаць Міхасю С. і мне. Не хацелася пакідаць свае групы, зь якой ужо моцна зжыўся.

Раніцай я сабраў хлапцоў свае групы, каб на разьвітаньне сказаць ім пару словаў. «Смаленскі Мішка», хоць і не належаў да гэтае групы, зьявіўся таксама. «Дрэнь дзела, спадар кіраўнік, хто ведае, калі пабачымся. Вы-ж толькі пішэце да нас...» — сказаў ён ціха й паважна, што ў яго рэдка здаралася. Некалькі хлапцоў прасілі дазволу праводзіць нас на станцыю. Тут далучыліся да нас яшчэ два кіраўнікі з Капэну, што таксама ехалі ў «Крывію». З хлапцамі, што адводзілі нас на станцыю, мы разьвітваліся не як зь дзецьмі, якімі нам даручылі апекавацца, але як з роднымі братамі.

(Працяг будзе)

А. ГАЛУБІЦКІ

МЭМАР'ЯЛЬНАЯ ДОШКА Я. КУПАЛУ Ў ЛЕНІНГРАДЗЕ

«Зьвязда» з 28. 6. 55 паведаміла: «Гэтымі днямі на доме № 45 па 4-й лініі Васільеўскага Вострава, дзе ў свой час жыў Я. Купала, ва ўрачыстых абставінах ўстаноўлена мэмар'яльная дошка. На белым мармуры з барэльефам паэгы напісана золатам: «У гэтым доме ў 1909—1913 г. г. жыў народны паэта Беларусі Янка Купала (Іван Дамінікавіч Луцэвіч)».

«На мітынгу (ладжаным з гэтае нагоды) выступіла ўдава паэты В. Луцэвіч. Яна горача дзякавала за ўвагу, якую ленінградцы ўдзяляюць памяці Янкі Купалы».

Жэнэўскія штрыхі

(Заканчэньне зь 1-ай бачыны)

журналістых з польскімі варшаўскімі карэспандэнтамі, што наладзілі ў Доме Прэсы свой «дзень незалежнасьці». Нейкі польскі эмігранцкі журналісты, бачачы оргію, голасна крыкнуў з балькону: «Гэтая выпіўка куплена крывёй прагнучых волі Палякаў!» Покуль агенты аховы й парадку сілай вывелі гэтага «нявеглівага гасьця», ён змог яшчэ мацней крыкнуць: «Гэты банкет зьяўляецца абразай прэсы вольнага сьвету, таму што ў Польшчы вольная думка пазьверску прыгнятаецца». Цікавая рэакцыя прысутных на гэты ўчынак. Адныя працягвалі далей піць віскі, іншыя-ж пратэставалі супраць таго, што іхны калега быў сілай выдалены.

Як вядома, канфэрэнцыя пачалася ў вельмі «прыяцельскай і радаснай атмасфэры». Нашыя скептычныя заўвагі калегам па пяру прыймаліся зь недаверам. Аднак-жа, калі пасьля некалькіх дзён безрэзультатнасьць канфэрэнцыі пачала зарысоўвацца, не адзін з гэтых папярэдніх аптымістых задаваў нам шмат разоў надакучлівыя пытаньні: «Чымжа, па-вашаму, усё гэта можа закончыцца? Вы-ж лепш павінны ведаць расейскага сфінкса, расейскую натуру». Гэтыя пытаньні пасыпаліся асабліва тады, калі канфэрэнцыя зайшла ўжо ў тупік і пагражала закончыцца фіяскам.

Нашае цьверджаньне, што Масква пад ціскам цяжкага эканамічнага крызысу і напружаньня ўнутры краіны пайшла, і далей пойдзе, на доўгія, утомныя й бясплодныя канфэрэнцыі, знаходзіла потым у цьвярозых зразумленьне.

Расейцы да канца рабілі прыемныя й вясёлыя міны, і то навет тады, калі адна Французка ў часе іхнага праезду на канфэрэнцыю ў палац Лігі Нацыяў перарвалася праз ланцуг аховы й кінулася да машыны каб перадаць напісаную ёю просьбу расшукаць запалоненага ў СССР ейнага мужа.

Характэрна, што Расейцы ўсякімі спосабамі ўнікалі свабоднага выказваньня, баяліся падсунутых мікрафонаў і заўсёды з усьмешкай закрывалі іх далонямі, каб ня пусьціць непатрэбнага ці неасьцярожнага слова. Так рабіў Булганін і Хрушчоў, што граў на канфэрэнцыі ролю «дзядзі», так захоўваўся й маршал Жукаў, што быў прывезены на канфэрэнцыю «як стары прыяцель» Айзэнгаўэра.

Трэба адцеміць, што цэлы шэраг эміграцкіх арганізацыяў і эгзыльных урадаў выслаў канфэрэнцыі свае мэмарандумы адносна палажэньня сваіх народаў пад камуністычным ярмом. Іншыя паслалі сваіх прадстаўнікоў з такімі мэмарандумамі ў Жэнэву. Але шматлікія ня ўлічылі тых абставінаў, што разрозьненыя выступленьні заместа карысьці прыносілі толькі шкоду, дзе праблемы паасобных народаў зусім ня браліся наўвагу і не маглі знайсьці зацікаўленасьці ў атмасфэры абмеркаваньняў цэлых камплексаў розных пытаньняў. І тым больш сустракалі жывы водгук тыя, што якраз выступалі ў вабароне праблемы паняволеных камунізмам народаў у цэлым, не ўваходзячы ў дэталі пытаньняў, што адносяцца да паасобных народаў. Гэта сустракала зацікаўленьне сярод прадстаўнікоў Захаду і заходняе прэсы, а адначасна сьветчыла аб дружным салідарным выступе ўсіх прыгнечаных народаў.

Пры гэтым дасьветчаньне гаворыць аб тым, што ўсякія і навет найлепшыя мэмарандумы пасланыя поштай адрасатам няўхільна застаюцца ў розных шафах і не зьяўляюцца на сьвет, а асабіста ўручаны мэмарандум ды пасьля гэтага падстаўлены вольнай прэсе і шырока распаўсюджаны можа мець зацікаўленьне й водгук.

Перад намі, бяссумлеву, яшчэ цэлы шэраг розных канфэрэнцыяў, на якіх трэба йзноў заўсёды зьвяртаць увагу на праблему паняволеных камунізмам народаў, на іхнае жахлівае паложаньне пад бальшавіцкім ярмом. Але ня толькі Захаду, але й нам, прадстаўнікам паняволеных народаў, належыцца таксама вучыцца на ўдачах і памылках нашае акцыі ў змаганьні за вызваленьне нашых паняволеных краёў.

Г. В.

Да ўвагі нашых карэспандэнтаў і дапішчыкаў

Рэдакцыя «Бацькаўшчыны» гэтым зьвяртаецца да некаторых сваіх карэспандэнтаў і дапішчыкаў з настойлівай просьбай адносна прысыланых да друку матар'ялаў, а менавіта:

1) Просіцца падрыхтоўваць рукапісы па магчымасьці на кірылічнай машынцы, каб эвэнтуальна іх можна было адразу здаваць у набор.

2) У кажным выпадку просіцца пісаць рэдка, г. зн. праз адзін радок, пакідаючы гэтым месца для рэдакцыйных паправак.

3) Пісаць просіцца толькі на адным боку паперы з шыракаватым (прыбл. 4—5 цм.) адступам зь левага боку.

Прытрымоўваньне гэтых заўваг аблегчыць у значнай меры працу рэдакцыі, а таксама пазбавіць яе ад прыкрае канечнасьці адкідаць некаторыя дапіскі дзеля іхнага нядбайнага афармленьня.

З пашанай
РЭДАКЦЫЯ

Крэмлёўская фінансавая палітыка й золата

Яшчэ перад кастрычніцкай рэвалюцыяй Ленін заўсёды запэўніваў, што пасьля прыходу да ўлады камуністых у Расеі ў сацыялістычным грамадзтве значэньне золата, як мэталёвай базы грашовай сыстэмы, будзе зьведзенае на нішто. Ён ішоў навет так далёка, што абяцаў у хуткай будучыні на столькі зьнішчыць значэньне золата ў сацыялістычнай грамадзкай сыстэме, што пераможная камуністычная партыя золата будзе ўжываць не як цэннасьць ці спосаб аздобы, але на рэчы зусім празаічныя і зусім зруйнуе даўную магутнасьць золата. Ленін прарочыў у блізкай будучыні золата выкарыстоўваць для спэцыфічнага ўладжаньня туалетаў.[1])

Калі расейскія камуністыя на чале зь Ленінам захапілі ўладу ў Расеі, дык хутка выявілася, што ім не пад сілу весьці змаганьне супраць ролі золата, як досыць вялікага вымерніка цэннасьці і ў выніку гэтага агульна вызнанай ягонай ролі, як сьветных грошаў. З таго часу, бадай 40 год, камуністычная ўлада Крэмля ўпорыста змагаецца не за зьменшаньне ролі золата, а за то, каб яго мець найбольш. Мроі Леніна вельмі хутка разьвеяліся, як прыемны для яго сон. Не дапамагла спроба перайсьці на непасрэдны прадуктаабмен. Савецкі фінансісты А. Юроўскі гэтак ацэньвае гэную спробу: «Перашкоды палягалі ў тым, што, папершае, бесканечна цяжка было ўстанавіць вялізарны лік колькасных адносінаў, ня гледзячы на тое, што ў тыя часы пытаньне якасьці тавару ўважалася другарадным, і, падругое, у тым, што для гандлю неабходная была зустрэча прадаўца і пакупца, якія маглі задаволіць адзін другога»[2]). Потым спроба ўвесьці «таварны рубель», г. зн. «Трэд» на працягу поўгоду была адкінутая, як неэфэктоўная.

К канцу ваеннага камунізму для Крэмля сталася ясным, што пункт гледжаньня галоўнага камісара Народнага Банку Спундэ, які быў выказаны ім яшчэ ў траўні 1918 году, ёсьць адзіна магчымы для камунісых Масквы. Спундэ прапанаваў наступнае: «Заданьнем савецкай улады ёсьць перайсьці да папяроза-грашовага абегу. Усе цэнныя мэталі пры такім абегу робяцца звычайным таварам, які будзе служыць фондам для разьлікаў з заграніцай».[3])

Дык сфармуляваная Спундэ савецкая валютная палітыка ёсьць тэй асноўнай фінансавай ідэяй, якая потым рэалізавалася Саветамі на працягу далейшых гадоў савецкага панаваньня. Навет лепшыя часы НЭП-у ў запраўднасьці ня робяць выключэньня з гэтай агульнай лініі, бо чырвонец, як залатая манэта, ня быў пушчаны ў вабег.

Ня цяжка пабачыць, што Саветы сыстэму папяровых грошаў выкарысталі для вызыску сваіх падданых і асабліва мелі й маюць у гэтых дачыненьнях вялікі эфэкт, калі з 30 гадоў перавялі курс папяровага рубля на нутраным рынку на сыстэму чатырох яго курсаў.

Але другая часьць валютнай палітыкі Саветаў — награмаджаньне дарагіх мэталяў і асабліва золата, паказалася вельмі цяжкаю праблемаю, якая ўвесь час вымагала ад Крэмля найбольш розных і суровых захадаў. Прычынаў гэтага было ня мала, і варта над імі затрымацца больш менш дакладна.

Перад Першай Сьветнай Вайною царат меў досыць паважныя запасы золата ў падвалах Дзяржаўнага Банку. Паводля некаторых дадзеных, гэтыя запасы аблічваліся ў два мільярды рублёў паводля парытэту ў золаце 1 рубель = 0.77423 грамаў шчырага золата. Іншыя крыніцы падаюць, што толькі ў вабегу было 494,2 мільёнаў рублёў у манэце. Колькасьць золата ў насельніцтва ў манэце, вырабах і стопах, звычайна, не знаходзіць сабе аблічэньня, бо насельніцтва ніколі ня ёсьць сьхільным падаваць дадзеныя аб колькасьці золата, якое ў яго знаходзіцца.

У Першую Сьветную Вайну царат затраціў значную часьць дзяржаўнага золата, каб пакрываць няспрыяльнае для Расеі сальдо вонкавага гандлю, асабліва пасьля ўступленьня ў вайну на баку Нямеччыны Турэччыны. У час вайны золата якое было ў насельніцтва ў манэце і вырабах, выпала з грашовага й таварнага абегу ў выніку зьняцэненьня папяровага царскага рубля. Кастрычніцкая рэвалюцыя ды амаль 4-ох гадовая грамадзянская вайна прынесьлі з сабой катастрафальнае зьменшаньне запасаў золата ў Народным Банку Саветаў. Гэтак на часы пачаткаў грашовай рэформы 1922—1924 гадоў Крэмль меў толькі 31,0 мільён залатых рублёў.[4]) Такія мізэрныя запасы золата навет пасьля канфіскацыі ўсіх цэннасьцяў у сэйфах і адабраньня золата, серабра і дарагіх каменьняў у цэрквах усіх веравызнаньняў ужо само сабой сьветчыла аб катастрафічным стане запасаў золата ў Народным Банку Саветаў. Гэта аб'ясьнялася ня толькі тым, шта Крэмль зь недастатку тавараў на экспарт у тыя часы быў прымушаны ўвесь імпарт ды іншыя выплачваньні за граніцай пакрываць вывазам золата. Значная частка золата была вывезеная за межы дзяржавы ўрадамі незалежных рэспублік пры іхным адыходзе на эміграцыю. Многія эмігранты таксама вывозілі з сабою ў першую чаргу золата і паколькі яны належылі да найзаможнейшых слаёў насельніцтва, дык з эмігрантамі таксама эміґравала не малая колькасьць золата. Ня мала золата было пазычана насельніцтвам у дзяржавы. Мала гэтага, тое золата, што асталося ў насельніцтва, сталася, так сказаць, нутраным эмігрантам. Пасьля прыходу камуністых да ўлады на цэлым прасторы Саўдэпіі ўтварылася безьліч сховішчаў золата, якое было закапанае ў садох, агародах і лясох. Гэтае золата цяпер не знаходзілася ў собскасьці былай буржуазіі, а належыла работнікам, сялянам і мяшчанам. Вось-жа перад Крэмлём паўстала цяжкая праблема — заўладаць гэтым золатам. Але ў тыя часы навет камуністычная дыктатура ня была здольная паліцыйнымі захадамі мець пасьпех у гэтак важнай справе.

Толькі фінансавая палітыка Крэмля пачаткаў НЭП-у прынесла Крэмлю некаторы пасьпех. Дазволеная ў тыя часы прыватная ініцыятыва ў гандлю, навет гуртовым, рамесьніцтве й лёгкай прамысловасьці, ня кажучы ўжо пра сельскую гаспадарку, выклікала асабліва вялікую патрэбу ў чырвонцах для задаваленьня хоць мінімальных патрэбаў у вабяговых коштах у цьвёрдай валюце для новай буржуазіі, г. зв. нэпманаў. Утварылася войстрая нястача папяровых грошаў у чырвонцах. Гэтую каньюнктуру выкарыстала савецкая ўлада. Неафіцыйна было дазволена весьці гандаль валютай на базарных чорных валютных біржах. На гэтых базарных біржах шырока разгарнулася й досыць адкрыта вялася купля й прадажа залатых царскіх манэт у 10 і 5 рублёў паводля курсу, які хістаўся ад 13 да 10,5 чырвонцаў за дзесяць залатых рублёў у царскай манэце. Былі мамэнты, калі была такая вялікая прапазыцыя на прадажу залатой царскай манэты, што за 10 залатых рублёў плацілі толькі 9 рублёў 50 капеек папяровымі чырвонцамі. Гэтае цікавае і вельмі рэдкае ў гісторыі валют зьявішча мела сваю прычыну ў войстрай патрэбе нэпманаў прадаць свае запасы залатых манэт для вядзеньня справы, якую можна было фінансаваць толькі папяровымі чырвонцамі, а ня царскаю залатою манэтаю, якая ня была ўзаконеным сяродкам плачэньня.

Ня цяжка было назіраць, як на валютных чорных базарных біржах тайныя агенты фінаддзелу скуплівалі для дзяржавы царскія залатыя манэты за папяровыя чырвонцы. Цяжка навет прыблізна сказаць, колькі золата было такім спосабам прыдбана камуністычнай дзяржаваю, але ў кажным выпадку справа выглядала так, што Крэмль фактычна ня толькі ня пусьціў у вабег залатога чырвонца, але пры грашовай рэформе якуюсь колькасьць золата за папяровыя чырвонцы прыдбаў для дзяржавы.

Такім спосабам у пачатках НЭП-у Саветы якуюсь часьціну золата адабралі ў сваіх падуладных. Але Крэмль ужо ў канцы пэрыяду НЭП-у выдаў спэцыяльны і тайны дэкрэт аб ужыцьці захадаў дзеля сьцягваньня валюты і іншых цэннасьцяў у касу Дзяржаўнага Банку.[5]) Гэтая пастанова спрычынілася да застасаваньня аж двух асаблівай сілы й жорсткасьці мэтадаў адабраньня золата ў насельніцтва, а паймення: 1) Арышты асобаў, у якіх, на думку НКВД, магло быць золата, і трыманьне іх у камэрах разам з крымінальнымі праступнікамі да таго часу, пакуль арыштаваныя асобы ня скажуць, дзе схаванае іхнае золата. У той час па ўсім СССР турмы былі перапоўненыя такімі вязьнямі, і гэтак цягнулася гады два. Такія ўвязьненьні грамадзян СССР называлі хваробаю на «залатуху». 2) Калі на «залатуху» перахварэлі ўсе ахвяры, якіх намеціла НКВД, крамы «Торгсіну», што раней абслугоўвалі выключна чужнікоў, пачалі прадаваць галадаючаму насельніцтву прадукты за золата, серабро й дарагія каменьні па цэнах золата і прадуктаў да Першай Сьветнай Вайны. «Торгсін» прыпыніў сваю дзейнасьць толькі тады, калі ягоныя апэрацыі сталіся вельмі малымі.

На сколькі былі эфэктоўнымі гэтыя два спосабы прымусіць насельніцтва здаць золата дзяржаве, можна бачыць з таго, што навет Молатаў сказаў: «Поруч з тым дабываньне золата ў СССР разам з прыплывам ад «Торгсінаў» збольшылася за 4 гады (1932 па 1935) у 6 разоў».[6]) Звычайна Молатаў ня ўспомніў пра «залатуху» і пра тое, што «Торгсін» за золата прадаваў ня чужынцам, а галадаючаму насельніцтву. А якраз гэтыя два захады далі найбольш золата для Крэмля, бо яны былі значна прасьцейшыя і шыбчэй дзеючыя, чымся разбудова золатадабывальнай прамысловасьці.

Можна ўважаць, што з закрыцьцём «Торгсіну» ў 1936 годзе Крэмль у васнаўным прыпыніў свае захады адбіраньня золата ў насельніцтва, бо меў уражаньне, што апэрацыі былі такія эфэктоўныя, што ў насельніцтва мала чаго асталося з золата й серабра — у манэце і вырабах.

Гэты кароткі перагляд захадаў Крэмля па адбіраньню золата ў насельніцтва дае магчымасьць зрабіць вывад, што на тэрыторыі СССР у межах граніцаў на 1 верасьня 1939 году ў насельніцтва мала што асталося з золата і іншых коштоўных мэталяў.

Міх. Паўлюк

---

[1]) «Большая Советская Энциклопедия», т. 17, бач. 155.

[2]) А. Юровский. «Денежная политика СССР», бач. 131.

[3]) «Денежный обег и кредит в России». Москва, 1914—1921, бач. 447—8.

[4]) А. Д. Гусаков и И. А. Димшиц. Денежный обег и кредит СССР». Держфинотдел, 1951, бач. 76.

[5]) С. У. 1929 г., пар. 38, бач. 292.

[6]) В. М. Молотов. «Доклад о работе правительства 7-му с'езду Советов», 1935, бач. 23.

(Заканчэньне ў наступным нумары)

Веснавая сяўба на Беларусі

Сёлета веснавая сяўба праводзілася на Беларусі, як і ў іншых частках Савецкага Саюзу, у ўмовах значнай зьмены структуры пасеўных плошчаў. Гэтая зьмена была выклікана неабходнасьцю даць месца 400 тысячам гэктараў пад кукурузу пры пашырэньні пасеваў бульбы, лёну, цукровых буракоў.

У сувязі з гэтымі вялізарнымі задачамі падрыхтоўка да веснавой сяўбы ў БССР вялася асабліва старанна. Яшчэ 23 сакавіка сёлета ў Менску адбылася рэспубліканская нарада работнікаў сельскай гаспадаркі. Даклад «Аб мерапрыемствах па павялічэньню вытворчасьці і здачы дзяржаве сельска-гаспадарчай прадукцыі калгасамі і саўгасамі БССР» зрабіў старшыня Савету міністраў БССР Мазураў. Адзначыўшы посьпехі ў мінулым годзе і аб перавыкананьні плянаў здачы дзяржаве бульбы і лёну, Мазураў сказаў, што сельская гаспадарка «усё яшчэ вядзецца на нізкім узроўні і не забясьпечвае неабходных запатрабаваньняў народнай гаспадаркі БССР». Большасьць калгасаў і саўгасаў зьбіраюць яшчэ вельмі нізкія ўраджаі збожжавых культураў.

Апрача гэтай параднай нарады, 5-6 красавіка адбылася гэтак сама ў Менску яшчэ рэспубліканская нарада спэцыялістых сельскай гаспадаркі. Значная частка дакладу міністра сельскай гаспадаркі БССР Касьцюка была прысьвечана выкананьню пляну сяўбы кукурузы і пашырэньню пасеваў бульбы, лёну, махоркі, цукровых буракоў.

Варта яшчэ застанавіцца на выступленьні сакратара ЦК камуністычнай партыі Беларусі Патолічава. На сходзе камуністых, якія абраныя ў Менскай і Маладэчанскай вобласці на пасады старшынь калгасаў, Патолічаў сказаў:

«У мінулым годзе было засеена 48 тысяч гэктараў кукурузы і ў большасьці калгасаў атрымана добры ўраджай. У гэтым годзе мы павінны пасеяць на зерня ня менш 300 тысяч гэктараў і поўнасьцю забясьпечыць высокі ўраджай; 70-100 тысяч гэктараў кукурузы павінна быць засеяна на зялёны корм жывёле». («Советская Белоруссия» 11. 5. 1955).

Гаворачы аб сяўбе лёну, Патолічаў адзначыў, што трэба прыняць захады, каб лён стаў на Беларусі вядучай культурай, якой зьяўляецца бавоўна ў Сярэдняй Азіі. Дзеля вырашэньня гэтай задачы ў гэтым годзе пасевы лёну павінны быць павялічаныя на 81 тысячу гэктараў. Да рэчы трэба адзначыць, што ў 1932 годзе было занята 279 тысяч гэктараў лёну бяз вобласьцяў Заходняй Беларусі. Такім чынам плошчы пад лёнам яшчэ не дасягнулі даваеннага часу.

Сёлета пад вядучыя культуры на Беларусі павінна быць засеяна:

Бульбы . . . 1 мільён гэктараў,
Кукурузы . . 400 тыс. „
Лёну . . . 260 „ „

У мінулым годзе веснавая сяўба на Беларусі была ў васноўным закончана да 1 чэрвеня. Сёлета на гэты тэрмін заставалася пасеяць яшчэ значныя плошчы ўсімі культурамі. Міністэрства сельскай гаспадаркі БССР у ваглядзе веснавых палявых работ на 25 травеня прымушана было прызнаць становішча зь сяўбой кукурузы пагражаючым і палічыла неабходным:

«Прыцягнуць на сяўбу кукурузы максімальную колькасьць калгасьнікаў, работнікаў і служачых прадпрыемстваў, вучняў сярэдніх і сямігадовых школаў» («Советская Белоруссия» 28. 5. 1955.).

Па дадзеным на 5 чэрвеня толькі ў двух раёнах Беларусі калгасы нібы закончылі сяўбу яравых культураў. Коханаўскі раён Віцебскай вобласьці тэрытарыяльна ня зьвязаны з Жабніцкім раёнам Берасьцейскай вобласьці і посьпех іх зьяўляецца выпадковасьцю.

Адначасна з правядзеньнем веснавой сяўбы, прыходзіцца выпраўляць хібы сяўбы восеньню. Як адзначае «Советская Белоруссия», у шмат калгасах выяўлены «значныя плошчы рэдкай сяўбы, а таксама шмат пагібелі пасеваў азімых культураў». Міністэрства сельскай гаспадаркі патрабавала, каб калгасы засеялі гэтыя плямы грэчкай, просам і кукурузай, і не паменшыць агульных збораў збожжа.

Наколькі зацягнулася веснавая сяўба на Беларусі, паказвае прыведзеная параўнальная табліца выкананьня пляну сяўбы на 1 чэрвеня 1954 і 1955 г.г. у працэнтах:

	Усе яравыя	Кукуруза	Бульба	Лен
Берасьцейская вобласьць				
1955 г.	75,6	78,8	68,9	94,6
1954 г.	93.0	—	95,7	89,8
Менская вобласьць				
1955 г.	68,5	64,4	64,5	92,4
1954 г.	87,8	—	95,4	110,0
Горадзенская вобласьць				
1955 г.	67,9	63,3	41,9	93,7
1954 г.	89,3	—	81,2	91,9
Віцебская вобласьць				
1955 г.	65,0	49,3	50,2	82,1
1954 г.	91,9	—	70,6	96,5
Гомельская вобласьць				
1955 г.	72,7	81,3	81,8	99,9
1954 г.	82,8	—	97,1	100,5
Магілеуская вобласьць				
1955 г.	62,0	66,2	46,2	90,6
1954 г.	79,5	—	77,7	89,1
Маладэчанская вобласьць				
1955 г.	47,7	28,1	27,6	38,7
1954 г.	88,5	—	73,8	91,8

Патрэбна адзначыць, што веснавая сяўба сёлета мала таго што надзвычайна зацягнулася, захавала і ўсе недахопы мінулых гадоў. Тыя-ж шматлікія прастоі трактароў з прычыны тэхнічных недакладнасьцяў, дрэнная, а часта проста нягодная апрацоўка палёў. Шмат кукурузы і бульбы ня ўзыйшло. На кукурузных і бульбяных палёх шмат голага поля.

«Выпадкі няўзышоўшых гнёздаў бульбы ў выніку дрэннай якасьці насеньня і недахопаў у арганізацыі пасадкі ў некаторых калгасах дасягаюць дзесяці і больш працэнтаў. Гэта напэўна будзе заметная ўтрата ўраджаю» («Сельское хозяйство» 12. 6. 1955.).

Такая-ж нездавальняючая якасьць сяўбы кукурузы, калі ня горшая:

«У некаторых гнёздах кукурузы выяўлена згніўшае насеньне. У шэрагу калгасаў Камянецкага раёну Берасьцейскай вобласьці на палёх выгніла да чвэрці ўсіх гнёздаў. Прыкладна такое становішча ў шмат якіх калгасах Горадзенскай і Гомельскай вобласьцяў. У паасобных мясцох ранейшая сяўба дала рэдкія ўсходы. Таму важна не адкладваючы часу цяпер-жа падсеяць і падсадзіць кукурузу. («Сельское хозяйство», 24. 6. 1955.).

Тыя-ж шматлікія выпадкі нізкай вытворчасьці працы. «Праца пасеўных агрэгатаў пачынаецца з 10-11 гадзіны раніцы і канчаецца а 5-6 гадзіне вечара». Не сьпяшаюцца трактарыстыя ўжываць абрыдлага сацыялістычнага спаборніцтва на вясновой сяўбе:

«Большасьць трактараў Клімавіцкай МТС працуе ў вадну зьмену — днём, выпрацоўку трактарыстыя дзеляць паміж сабою пораўну («Советская Белоруссия» 28. 6. 1955.).

(Заканчэньне на 6-ай бачыне)

Фізычнае выхаваньне ў БССР

Фізычнае ўзгадаваньне належыць да вельмі важных узгадаваўчых мамэнтаў. Гэтую праўду бальшавікі ўцямілі з самага пачатку і «знацыяналізаванай» фізкультурай здабылі найлепшы ключ ня толькі фізычнага разьвіцьця моладзі, але — і гэта для іх найважнейшае —для кантролю й накіроўваньня ейнага ідэялягічнага росту.

Кажнаму з нас вядомы пацяг моладзі да спорту й гульняў — да спаборніцтва, да змаганьня, да выяўленьня свайго спрыту, сілы, маладосьці. Рыса гэтая характэрная моладзі наагул, ну і пэўна-ж, у ніякай меры не пазбаўлена яе і моладзь беларуская.

Спорт на Беларусі заўсёды карыстаўся вялікай папулярнасьцяй, хоць часта ўмовы для ягонага разьвіцьця былі надзвычай цяжкія. Аднэй з найбольшых перашкодаў былі матар'яльныя цяжкасьці жыцьця беларускае моладзі. Змушаная з самых раньніх год займацца непасільнай фізычнай працай, яна траціла ўсе аб'ектыўныя магчымасьці клапаціцца аб сваёй фізычнай культуры. Да гэтага часта даходзілі й даходзяць мамэнты характару палітычнага, калі з-за пачуцьця варожасьці да акупацыйнага рэжыму моладзь адмаўлялася ад усялякага ўдзелу ў арганізацыйным жыцьці, а праз гэта часта і ад удзелу ў жыцьці фізкультурным.

З усіх дасюлешніх палітычных рэжымаў на Беларусі бальшавіком удалося найшырэй і наймацней укараніць фізкультуру й спорт ў беларускім насельніцтве. Сталася гэта дзеля таго, што бальшавікі ўмеюць выкарыстоўваць псыхалягічныя мамэнты моладзі для адпаведнага палітычнага ўзгадаваньня, а таксама й таму, што кіраўніцтва фізкультурным і спартовым жыцьцём ляжыць у руках дзяржавы, якая ў гэтай дзялянцы распараджаецца вялізарнымі магчымасьцямі. Такім чынам, спорт на Беларусі мае сяньня вялікае прытарнаваньне, мае шмат сваіх выдатных прадстаўнікоў, прадстаўляецца ў шмат якіх відах і дае цікавы матар'ял для назіраньня жыцьця беларускае моладзі.

У сувязі з вышэйсказаным мы хочам пазнаёміць паважаных Чытачоў «Бацькаўшчыны», асабліва маладых, з тым, што робіцца цяпер на Беларусі ў спартовай дзялянцы. Гэта дапаможа нам трымаць лучнасьць з жыцьцём нашых суродзічаў на Бацькаўшчыне ды й з нас сяго-таго мо заахвоціць да гэтай карыснай і прыгожай грамадзкай праявы, якой зьяўляецца спорт.

Як глядзяць бальшавікі на фізкультуру

Пачнем хіба ад агульнага азнаямленьня із фізкультурай у СССР, што вельмі важна. Вось-жа фізкультура ў Савецкім Саюзе, як і ўсё іншае, належаць дзяржаве. Пра фізкультуру Вялікая Савецкая Энцыкляпэдыя кажа так: «Фізкультура ў СССР — гэта сукупнасьць мерапрыемстваў, якія ажыцьцяўляюцца **дзяржаўнымі** (падкр. у цыт. усюды намі — А. Б.) і грамадзкімі арганізацыямі». Аб мэтах, якія ставіць перад сабой савецкая фізкультура, там-жа сказана: «Фізкультура ў СССР дбае аб **грамадзка-палітычнай** мэце: падрыхтоўка насельніцтва да высока-вытворчае сацыялістычнае працы й абароны краю, удзел у справе камуністычнага ўзгадаваньня грамадзян і судзеяньне ў разьвязаньні заданьняў гаспадарчага й культурнага будаўніцтва».

Як бачым з гэтага, на фізкультурныя арганізацыі кіраўнікамі савецкае дзяржавы ўскладаецца вельмі важнае й адказнае заданьне. Ня дзіва таму, што фізкультура ў СССР апынулася поўнасьцяй пад партыйным кантролем, і што партыя зацікаўлена ў заахвочваньні моладзі да фізкультуры. Робіцца гэта аднак не зь якіх-небудзь гуманітарных пачуцьцяў, а з разьлікаў чыста палітычных.

Крыху агульных дадзеных

Вестак зь гісторыі фізкультуры на Беларусі мы маем надта мала. Крыніцы, зь якіх можна што-небудзь даведацца на гэтую тэму — гэта савецкія выданьні, што адзначаюцца звычайна страшэннай тэндэнцыйнасьцяй. Наагул аднак трэба сказаць, што гэтая тэма ў беларускай гісторыі зусім не закрананая. Прыкладам, выпушчаны нядаўна першы том «Гісторыі БССР», які ахоплівае пэрыяд ад самага пачатку аж да 1917 году, ня кажа нічога аб фізкультуры на Беларусі ў мінулым. Прыпушчаючы, што фізкультура да пэўнай ступені зьяўляецца функцыяй узроўню матар'яльнага жыцьця народу, трэба таксама меркаваць, што на Беларусі пад царскай акупацыяй яна насіла выключна народны характар і ніякай арганізаванасьцяй не адзначалася.

Што да расейскай імпэрыі наагул, дык, калі верыць савецкім дадзеным, фізкультурныя практыкаваньні былі ўведзены ўпяршыню ў сыстэме абвучэньня царскага войска ў эпоху рэформаў Пятра І-га. У 1859 г. былі выдадзеныя першыя «Правілы для абвучэньня гімнастыкі ў войску». Каля сярэдзіны XIX ст. пачынае разьвівацца спорт і сярод грамадзкага насельніцтва ў форме спартовых гурткоў і клюбаў вучнёўскае і працоўнае моладзі. У канцы XIX ст. зьяўляюцца першыя гімнастычныя і спартовыя таварыствы і клюбы. Паводля дадзеных розных даведнікаў (агульных статыстык тады яшчэ ня было) прыпушчаецца, што каля 1917 г. колькасьць спартовых арганізацыяў і клюбаў у Расеі сягала да 800 з агульнай колькасьцяй сяброў каля 45—50 тысяч. Аднак на цэлую царскую імпэрыю ня было ніводнага стадыёну.

Пры бальшавіках фізкультурнае жыцьцё інтэнсыфікуецца і распаўсюджваецца. У 1918—19 гг. закладаюцца першыя навуковыя фізкультурныя ўстановы, ствараюцца ваенна-спартовыя клюбы і пачынаюцца спартовыя спаборніцтвы. У 1920—21 пачынае арганізоўвацца сетка саветаў фізкультуры. У 1928 г. у Маскве праводзіцца ўсесаюзная спартакіяда прафсаюзаў. У 1930 г. пры ЦВК СССР ствараецца Ўсесаюзны савет фізычнае культуры з адпаведнымі саветамі на мясцох. У міжчасе партыйны ЦК прыняў быў колькі пастановаў, накіраваных на замацаваньне як самога фізкультурнага руху, так і кантролю над ім.

(Заканчэньне на 6-ай бачыне)

Брачыслаў Скарыніч

Трэба мацнейшая нацыянальная атмасфэра

Свой артыкул «Скончма дыскусію пра распакоўваньне». [«Бацькаўшчына» Но. 19 (249)] я скончыў цьверджаньнем, што, каб не асыміляваўцца, трэба споўніць некаторыя ўмовы, і што — аднэй із такіх умоваў ёсьць недапушчэньне да мешаных із чужымі жаністваў. У гэтым артыкуле хачу разгледзіць другую ўмову неасыміляваньня.

Але сп. Ул. Немановіч сваім артыкулам «Дыскусія яшчэ нясконьчаная» [«Бацькаўшчына», Но. 23 (253)] прымушае мяне крыху адхінуцца ад тэмы, каб із ім крыху пагамаміць.

У канцу менаванага свайго артыкулу я напісаў, што «Пра дзьве другія ўмовы неасыміляваньня другім разам», зн., што я хачу весьці далей дыскусію на гэтую тэму; а тымчасам сп. Немановіч прыпісуе мне, што я намагаюся «паставіць пункт над дыскусіяй пра распакоўваньне. Хоць пункты ставяць і ў сярэдзіне артыкулу, але, відавочна, Немановіч мае наўвеце тут пункт навет не на канцу артыкулу, але на канцу разгляданае тэмы.

Другое. Я сказаў, што ў Задзіночаных Гаспадарствах Амэрыкі бяруць да войска і не грамадзян, зн., што да войска няма розьніцы, будзеш ты амэрыканскім грамадзянінам ці не; а прымеж таго сп. Немановіч узноў высоўвае вайсковы мамэнт у справе амэрыканскага грамадзянства. Гэтак дыскутуючы, мы дыскусіі ніколі ня скончым.

Што да нашае эміграцыі ў Задзіночаных Гаспадарствах, то я хіба бачу ў ёй болей заганаў, чымся сп. Немановіч, але мы, відавочна, розьнімся ў суленых спосабах паправы палажэньня. Калі сп. Немановічу ясныя такія спосабы, то нельга сказаць, каб ён іх ясна падаў. Паціснуўшы добра ўсё ягонае пісаньне на гэтую тэму, можна выціснуць адно тое, што багацьце перашкаджае нацыянальнай працы. Калі-б так запраўды было, дык у Задзіночаных Гаспадарствах праблемы ніякае ня было-б, бо яшчэ нікому з нашае новае эміграцыі тут багацьце не пагражае.

Праўда, пакуль у нас у Бацькаўшчыне нацыянальнае адраджэньне ня было пашырыўшыся, пакуль агульна ўважалі, што людзі «простае мовы» — гэта толькі «простыя людзі», мужыкі, і пакуль пры беларускай мове заставаліся адно тыя, што іншае мовы ня ўмелі, тады хто багацеў або так ці накш праўдзіва ці няпраўдзіва, пераставаў быць «простым», той сьведама адыходзіў ад усяго «простага». Але нашая новая эміграцыя ўжо вышла з гэткага стану. Пэўне-ж можа здарыцца, што хтось багацее і з таго альбо іншага гледзішча перастаець быць нацыянальна дзейны. Прычына, адылі, тут не ў багацьцю, але ў чым іншым, і калі-б такі Беларус галеў, то ад гэтага ён лепшы ня быў-бы.

Апрача адзінага менаванага «спосабу паправы» сп. Немановіч робе два конкрэтныя ўпікі. Адзін із іх ён выказуе гэтак: «Навет і цяпер існуюць платныя становішчы, вельмі важныя з нацыянальнага гледзішча. Выбар на гэтыя становішчы аднак вельмі абмежаваны з тэй простай прычыны, што людзі ня хочуць «разыкаваць».

Другім упікам ёсьцека, што «некаторыя радныя БНР, маючы на банкавым конце па некалькі тысяч, ня плацяць навет месячных складак». Ня думаю; каб гэныя тысячы ў банку, ня толькі аб'ектыўна, але й суб'ектыўна каму-колечы перашкаджалі плаціць. Відавочна, ёсьць іншыя прычыны, не матар'яльнага характару.

Сп. Немановіч зазначае, што «мы (зн., ён, Немановіч — Я. С.) ня зьбіраліся даваць конкрэтных рэцэптаў паасобным адзінкам». Вельмі шкада. Як ведама, толькі канкрэтныя рэцэпты маюць значэньне, тыя-ж агульныя, што знаходзім у рэклямах, звычайна шкодныя. У канкрэтных рэцэптах пішуць прозьвішча таго, каму рэцэпт выданы. Я думаю, што таксама ў жыцьцю грамадзкім карысна было-б падаваць прозьвішчы крытыкаваных; гэта надта памагло-б выясьненьню й паправе справы. Канечне трэба падаваць прозьвішчы тых крытыкаваных, каторыя зычаць гэтага. Я пэўны, што такія ёсьцека. Што да мяне, дык я цяпер выказую гэтае зычэньне, калі-б мне хто што ўпікнуў. Ведама, выказуючы такое зычэньне, кажны разумеў-бы, што яму будзе даная поўная магчымасьць выясьненьня ў тым самым часапісе або газэце, дзе ён быў крытыкаваны.

Сп. Немановіч радзе ўзяць нам прыклад із польскае эміграцыі. Наагул кажучы, такі прыклад мог-бы быць толькі ад'емнага характару, зн., не рабіць таго, што робіцца ў новай польскай эміграцыі. Але ёсьць і вынятак. Вось часапіс «Зачын» друкуе безь ніякіх абмежаваньняў пагляды розных старонаў і гэтым вельмі прычыняецца да ўздараўленьня польскага грамадзкага жыцьця. Калі сп. Немановіч знае такі беларускі часапіс, што на гэта згадзіўся-б, дык я ахвотна павяду зь ім дальшую дыскусію, і я пэўны, што з карысьцяй для справы. Калі-ж такога часапісу ён ня знойдзе, дык хай застанецца здароў; у такім прыпадку дыскусію зь ім буду ўважаць за скончаную.

Пераходжу да разгляду свае тэмы. **Другой умоваю неасыміляваньня ёсьць стварэньне моцнай нацыянальнай атмасфэры ў жыцьцю нашае эміграцыі.** Тут гэтулькі работы, што, маючы яе наўвеце, шкода часу на бясплодныя сьпіраньні пра «распакаваньне». Мы мусім стварыць такую атмасфэру, каб тысячы год застаючыся на эміграцыі, Беларусы не асыміляваліся, і каб адначасна яны былі псыхічна здольныя кажную часіну зьвярнуцца да вольнае або вызвалянае Бацькаўшчыны. Тут мала духоўнае вязі з Бацькаўшчынаю, бо такая вязь у пакаленьня, народжанага на чужыне, будзе шмат слабшая, патрэбная яшчэ моцная псыхічная й культурная вязь із Беларусамі й беларушчынаю ўсюдых, дзе яны ёсьць альбо будуць.

Я пераходжу да таго, што трэба рабіць, каб такая атмасфэра стварылася. Зацемлю, што ў дальшым я буду тарнавацца да патрэбаў беларускае эміграцыі ў Задзіночаных Гаспадарствах. Галоўныя патрэбы нашае эміграцыі ў іншых краёх будуць такія самыя, а што да меншых, дык каб ім досыць учыніць, застанецца толькі прытарнавацца да мясцовых умоваў.

Хата — радзіма

Бацькі і ўсе хатнія павінны глядзець, каб дзеці дома гаманілі вылучна пабеларуску. Бацькі маюць навучыць дзеці маліцца пабеларуску

Дзеці трэба прывучыць маліцца за Беларусь і беларускі народ. Бацькі маюць паруціцца, каб дзеці мелі за таварышаў іншыя дзеці беларускія. Тут можна было-б шмат казаць, як бацькі і іншыя старшыя хатнія маюць прычыніцца да таго, каб із самага маленства дзеці ўзгадаваць у беларускім дусе. Людзі іншых нацыянальнасьцяў сваім дазнаньнем у гэтай справе дзеляцца міжсобку ў сваіх газэтах.

Школа — навука беларусаведы

Школа, у каторай мае быць навука беларусаведы, як дапаўненьне да школы амэрыканскае, павінна абняць дзеці й моладзеж ад 6-ёх да 18-ёх год. Навука павінна адбывацца найменей па 2 гадзіны ў сыботу й нядзелю, а пажадана яшчэ і ў пятніцу (у пятніцу ўвечары). Дзе ёсьць хоць двое беларускіх дзяцей, там мусіць быць дапаўняючая беларуская школка.

Праграма спачатку мінімальная.

З мовы. Гаварыць пабеларуску, чытаць, пісаць граматычна, патрапіць выказаць свае думкі вусна й на пісьме.

Зь літаратуры. Прачытаць усе прыступныя на эміграцыі творы зь беларускае нацыянальнае літаратуры, давадам чаго мае быць напісаньне зьместу гэных твораў. Навучэньне напамяць некаторых ясных і бойкіх вершаў. Пазнаямленьне з выдатнымі пісьменьнікамі беларускімі і іхнай нацыянальнай ідэялёгіяй.

Рэлігія. Пазнаёміць із догмамі свае — праваслаўнае для праваслаўных, каталіцкае для каталікоў — веры. Пазнаёміць — проста, ясна, пераконуюча — зь гісторыяй свае — Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае і Беларускае Каталіцкае — Царквы і выясьніць патрэбу іх мець у будучыні. Агульным заданьнем навукі рэлігіі ёсьць прышчапіць рэлігійнасьць і пачуцьцё павіннасьці да Бога, свае Беларускае Царквы і свайго Народу.

Геаграфія. Ведаць граніцы Беларусі, галоўныя рэкі, азёры, й месты. Бліжэй пазнаёміцца з выдатнейшымі мясцовасьцямі беларускімі, як, прыкладам, із возерам Нараччам. Асаблівасьці рошчы (расьліннасьці) Беларусі (лясы) і ралейных культураў (лён, каноплі). Пазнаёміцца з харошымі тыпамі беларускіх людзёў.

Гісторыя Беларусі. Вучыць гісторыі як найшырэй ад пачатку аж догэтуль. Навуку гісторыі ўзгадняць з навукаю геаграфіі Беларусі і навет із навукаю беларускае літаратуры.

Пяяньне. Важнае значэньне ў навуцы павінна мець пяяньне. Трэба навучыць пяяць беларускія народныя, гістарычныя й патрыятычныя песьні. Таксама пяяньне можа быць да некаторае меры ўзгадняна з навукаю літаратуры, геаграфіі і гісторыі.

Пры навуцы мусіць быць ўсё прытарнавана да веку. Трэба ня толькі вучыць, але й навучыць. Навучаных пераставаць вучыць, але просьле году зрабіць ім кароткі паўторны курс.

Заданьнем беларускае дапаўняючае школы павінна быць узгадаваць беларускіх патрыётаў — дужалёў за свой народ.

Як гэтага дапяць?

Каб менаванага дапяць, трэба а) каб бацькі пасылалі дзеці да беларускае школкі, а бязьдзетныя заахвочывалі бацькоў пасылаць, а дзеці вучыцца ў беларускай школцы; б) каб усе вучыцялі, а пры нястачы вучыцялёў іншыя інтэлігенты заняліся вучэньнем беларускіх дзяцей і моладзежы, працавалі ідэйна й дарма.

Трэба стварыць школьны фонд на матар'яльную памоту вучыцялём. Справа гэтае навукі ёсьць справою нацыянальнай, а ня толькі радзімнай. Дзеля таго трэба ў фонд зьбіраць самаахвотныя

Літаратурны Дадатак

Самабытнасьць творчасьці Янкі Купалы

У савецкай Беларусі найвялікшага і найбольшага нацыянальнага паэта Янку Купалу падмалёўваюць на чырвона, каб зрабіць зь яго песьняра бальшавізму. Пры выдаваньні твораў Купалы выкідаюцца ўсе найбольш нацыянальныя вершы, а камэдыю «Тутэйшыя» ня друкуюць зусім. Бальшавіцкая крытыка на чале з Мазальковам хвальшуе й зацямняе нацыянальную сутнасьць творчасьці Купалы і падводзіць яе пад сацыяльную інтэрпрэтацыю. Апрача таго, гэтая крытыка намагаецца выпаласкаць беларускую самабытнасьць як зь біяграфіі паэты, так і зь ягонай творчасьці. Крытыка гэтая стараецца давесьці, што Купала ўзгадаваўся на расейскай літаратуры, знаходзіўся пад выключным уплывам расейскіх пісьменьнікаў і паэтаў, якіх насьлядоўваў у сваёй творчасьці, і што толькі дзякуючы гэтаму вырас на выдатнага паэту й стаўся ведамым. У такой інтэрпрэтацыі бальшавікі прадстаўляюць Янку Купалу цэламу сьвету, рассылаючы ўва ўсе канцы выбраныя, а фактычна дабраныя творы ягоныя ў перакладзе на расейскую мову, або і ў перакладзе на шматклікія іншыя мовы ўключна зь кітайскай. Яны ня хочуць дапусьціць, каб увесь культурны сьвет пазнаў Купалу такім, якім ён быў запраўды, у паўнаце беларускай нацыянальнай самабытнасьці.

Гэта праўда, што Купала цікавіўся расейскай літаратурай, але ня ў большай меры, чымся польскай, ці ўкраінскай. Ён цікавіўся таксама заходня-эўрапэйскімі літаратурамі, а навет гіндускай. Ён падлягаў уплывам усіх гэтых літаратураў, як кажны глыбокі й культурны паэта. Ён вучыўся на чужых літаратурах і глядзеў на іх, як на агульна-людзкую скарбніцу культуры й мастацтва; браў зь іх усё тое, што пашырала яго веду, мастацтва паэтычнай тэхнікі, сяродкі паэтыцкага выяўленьня. Чужыя ўплывы не зьмянілі беларускай індывідуальнасьці Купалы, яны толькі ўзмоцнілі, ўзбагацілі яе — не зацьміўшы самабытнасьці ані самога паэты, ані ягонага творства.

На чым-жа палягала гэтая самабытнасьць? На індывідуальнасьці Янкі Купалы, на ягонай мове, на ягонай паэтыцкай тэхніцы й тэматыцы.

I. Янка Купала быў моцнай індывідуальнасьцяй, а разам з тым індывідуальнасьцяй самабытнай беларускай. Моц гэту ён выказаў і загартаваў у змаганьні з жыцьцёвымі нягодамі, у здабываньні саматужным шляхам асьветы, у беларускай грамадзкай працы і ўрэшце на правадырскім становішчы найвялікшага песьняра й прарока Беларусаў. Яго пачатковая адказнасьць за самога сябе — ператварылася паступова ў вадказнасьць за мільёны, за ўвесь беларускі народ. На сваім творчым шляху Купала ня знаў страху. Ён не пахіснуўся навет перад такім лютым ворагам, як ГПУ I калі ў 1930 пастаўлены быў на карту лёс беларускага народу, Купала паўстае ў пратэсьце веліччу усёй сваёй істоты народнага паэты Беларусі! Не страшыла яго й савецкая турма. Каб выявіць свой пратэст на ўвесь сьвет супраць насільства, Купала намагаецца кончыць самагубствам. Калі-ж ціск на яго савецкіх верхаводаў, каб выкрывіў душу і пісаў пахвальныя савецкаму ладу вершы, стаўся не да зьнясеньня, Купала ў 1942 годзе другі раз накладае на сябе рукі. Гэтым разам выкідываецца на брук з 4-га паверху Маскоўскай гасьцініцы, каб ня ўстаць ужо больш да падняволенага жыцьця й творчасьці.

Толькі такая індывідуальнасьць волата магла даць беларускаму народу бесьсьмяротныя прарочыя сказы й клічы, якімі перапоўнена ягоная творчасьць.

Сказы й клічы гэтыя хапаюць за сэрца кажнага Беларуса, бо яны самабытныя, беларускія, яны зьяўляюцца выяўленьнем усёй тугі, усіх імкненьняў, якія выпешчаны былі мільёнамі Беларусаў на працягу многіх пакаленьняў. Вуснамі Купалы прамовіла беларуская стыхія, прамовіў увесь беларускі народ, неадлучнай часткай якога і гадунцом быў сам паэта.

Мова ёсьць аснаўным матар'ялам паэтыцкага творства. Купала быў вялікім знатаком беларускай мовы і ўмеў карыстаць з багацьця беларускага народнага творства. Купала ўссаў беларускую мову з малаком маццеры. Яна ў яго этнаграфічная, стыхійная, самабытная; яна вырасла ў ім самім, а ня была набыта штучна. Адсюль арыгінальнасьць, стыхійнасьць і вобразнасьць яе ў творах Купалы. Калі ён выяўляе зьмест сваей душы ў лірыцы, ён апэруе словамі, паняцьцямі, якія маюць сваю беларускую спэцыфічнасьць, сваеасаблівыя беларускія вобразы, якіх нельга пераказаць мэханічна іншай мовай. Таму так цяжка, а часам і немагчыма перакладаць Купалу на іншыя мовы. Ведамы расейскі

РЫГОР КРУШЫНА

З цыклю «Лірыка зь вялікага места»

ЗГАДКА

Строгі горад, страшны Бабілён
Не згасіў гарачага натхненьня.
Спомніў тую восень. . . Бабы лён
Білі і трапалі ў загуменьні.

Жвавы рух дзявочых рук, грудзей.
Ляскаталі пранікі і сэрцы.
Час ішоў, як добры чарадзей. . .
Чар былога замстаю ня сьцерці.

Сяньня гумнаў сеннае цяпло
Захаваў я песьняю сваёю.
Акіянам поле праплыло
I прапахла сьвежаю ральлёю.

Мілы вобраз радасна узьнік,
Бо заўсёды роднае наўвеце:
Хата, пуня, хлеўчык і дарэнік,
Барана і збруя пад павецяй.

I твая усьмешка, і твой сьпеў,
Сьвята маладосьці і размовы.
Мне шкада, табе я не пасьпеў
Выказаць затоеныя словы.

АДВЯЧОРКАМ

Горад смуткам цісьне мае плечы,
плача вечар. Горкі вецер сьвішча.
Адвячоркам чую голас нейчы
між руінаў — там, дзе папялішча.

Гэта ціхі лямант беднай маці
па сынох, што гінуць дзесьці ў сьвеце,
па разбуранай вайною хаце,
па сьвятыні, кінутай у сьмецьце.

На дзядзінцы — чортава ігрышча.
А з выгнанцам ходзіць цень галечы.
Плача вечар. Горкі вецер сьвішча.
Горад смуткам цісьне мае плечы.

ГЭТАК ЧАСТА...

Калі я адзін,
гэтак часта бывае,
зь мінулых гадзін
Менск зазвоніць трамваем.
У гэту пару
так няўтульна ў пакоі.
Сабе і пяру
не даю супакою.
Крычыць аўтабус
і пад'земка грукоча.
I грукат угруз
у бяссонныя ночы.
У сэрцы ляжыць
неўгамоннае гора.
Ня Менск, а чужы
хмарачэплівы горад.
Кладзецца на брук
пыл, як цьвіль на скарынку.
I гусь, і вяпрук
няжывыя на рынку.
I сьмягне трава
ў глухім панадворку.
I нельга трываць,
як пачуеш гаворку
сваіх землякоў.
Мроя ўспыхне і сьніцца:
палеская зноў
выбягае крыніца.
Кусты і блакіт —
зеляніна і неба.
Замовы ракіт
над сугліністай глебай.
Балота. Трысьцё.
I праз поле гасьцінец . . .
Ну, як пачуцьцё
заглушыць і адкінуць?
I хочу я, ледзь
не пазбаўлены веры,
у прышлае мець
незамкнёныя дзьверы.

крытык праф. Клейнборт сьцьвердзіў, што ў перакладзе твораў Купалы на расейскую мову Белаусавам ад самога Купалы амаль нічога не засталося.

У мове Купалы выступаюць беларускія звычаі, традыцыі й прырода. Вось толькі некалькі прыкладаў: «Каня вечнага піць не заводзе»; «пеці зязюлькай пачну — радаўніц жалямі буду». Падобныя зварсты нельга перакласьці на іншую мову мэханічна, да кажнага зь іх трэба пісаць цэлы камэнтар. Купалавы эпітэты і параўнаньні паходзяць з жывой народнай мовы, або беларускіх песьняў і казак. Прыклады: «на дудзе на самагудзе», «пошасьцяй крывавай», «аб музыцы дудаграю», «свацьця пасядуха», «як ягадка ў буйнай траве», «заклапатаўся як пчала» і гэтак далей.

Паэтыцкая тэхніка Купалы таксама адзначаецца самабытнасьцю. Самабытнасьць праяўляецца і ў яго рытміцы, і ў эўфоніі, і ў стылі. Рытмічнасьць і музычнасьць вершаў Купалы прыпамінае беларускую народную песьню. Беларус звычайна вельмі музыкальны. Ён знаходзіць музыку і ў шуме лесу, і ў бурленьні рэчкі, і ў сьпеве жаўранка, і ў

(Заканчэньне на 5-ай бачыне)

штомесячныя, пажадана па даляру з чалавека, складкі ад усіх чыста выпрослых, незалежна ад таго, ёсьць у іх дзеці ці няма. Уся сума фонду застаецца ў Адзьдзеле Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня. Залежна ад зычэньня кіраўніцтва Адзьдзелу, школьным фондам загадуе агульны скарбнік Адзьдзелу альбо скарбнік асобны. У першым прыпадку школьная каса мусіць быць ведзеная асобна і ні ў якім прыпадку ня ўжываецца на іншыя патрэбы, а толькі на памогу вучыцялём, зн., іх частковую аплату і на канечныя іншыя школьныя патрэбы.

Дзеля такое навукі павінны быць апрацаваныя й выданыя падручнікі. Пажадана таксама, каб арганізаваўся Зьвяз беларускіх вучыцялёў.

Навука дзяцюкоў і дзевак

Па асьмінаццацёх год жыцьця кажны балей-меней здольны дзяцюк і дзеўка будзе мець у Амэрыцы скончаную сярэднюю школу. Канечне трэба, каб усе зь іх, здольныя да навукі, ішлі на калегіі і далей на ўнівэрсытэт. Цяга да высокае навукі ў беларускай новай эміграцыі ў Задзіночаных Гаспадарствах ужо праявілася, трэба яе ўзмоцніць. А тыя, што няздольныя да навукі, але да рамяства, няхай выбіраюць рамесьніцкія спэцыяльнасьці. Тэхніка борзда йдзець уперад і неўзабаве прыйдзе час, што невыкваліфікаваныя работнікі блізу сусім ня будуць патрэбныя.

Гэтая выпрослая моладзеж, як і сталыя, маюць даставаць дальшую веду зь беларусаведы на рэфэратах і курсах.

Іншая культурная праца.

У кажным, нат найменшым Адзьдзеле Задзіночаньня мае быць ведзена культурная праца. Дзеля таго ўсюдых маюць быць абраныя культурна-асьветныя рэфэрэнты (-ткі). Праца мае складацца а) з чытаньня рэфэратаў, б) пяяньня — хору, солё і ніш., в) тэатральнае дзейнасьці.

I. **Рэфэраты.** Рэфэраты маюць быць пісаныя: а) на месцу ў Адзьдзеле, калі будзе там каму пісаць. Апрацаваны, прачытаны, прадыскутаваны, а пры патрэбе й папраўлены рэфэрат у Адзьдзеле, перасылаецца рэфэрэнту Галоўнае Рады Задзіночаньня, дзе размнажаецца й рассылаецца па ўсіх Адзьдзелах.

б) Некаторыя рэфэраты будуць пісаныя ў Галоўнай Радзе Задзіночаньня і рассылацца па Адзьдзелах.

в) Некаторыя рэфэраты будуць надрукаваныя ў «Бацькаўшчыне». Калі такія нумары «Бацькаўшчыны» прыдуць лятунскай поштаю ў Адзьдзелы, яны могуць быць там чытаныя, пакуль «Бацькаўшчына» прыдзе звычайнай поштаю.

г) Галоўны рэфэрэнт культуры Задзіночаньня зьвернецца да тых Беларусаў, што ня пішуць рэфэраты, бо ня прывыклі іх пісаць, каб напісалі прынамся адзін рэфэрат у год, а тыя, каму лягчэй пісаць, каб апрацавалі тры рэфэраты.

д) Галоўны рэфэрэнт культуры Задзіночаньня будзець наказаваць і радзіць, што з друкаванага можна выкарыстаць да рэфэрату.

Зацемка. Пажадана рэфэраты злучаць із дэклямацыяй і пяяньнем, але ня хору, а солё, дуэту або цэлай зборкаю.

Вялікай проблемаю ёсьць, як уцягнуць у культурнае беларускае жыцьцё т. зв. неінтэлігенцыю. Дзеля таго што тут я патрэбы тарную да магчымасьцяў іх разьвязаньня, я пакуль што ня бачу магчымасьці поўнага разьвязаньня проблемы ўчасьця неінтэлігенцыі ў беларускім культурным жыцьцю. Частквым-жа разьвязаньнем яе будзе, калі рэфэраты будуць пісаць прыступна, што ані ня мае паніжыць іх навуковае роўні, ды менаванае ўжо пяяньне й дэклямацыя.

Пяяньне. Вельмі важным культурнаўзгадавальным сяродкам ёсьць пяяньне — хор, солё і інш.

Узьнікае проблема: дзе ўзяць дастатны лік вучыцялёў пяяньня і дырэгентаў хораў? Калі-б была магчымасьць, трэ было-б зладзіць курсы пяяньня, каб іх прыгатаваць. Трэба выкарыстаць награныя кружэлкі і паруціцца, каб было іх награна болей.

Аматарскі тэатр. Тут патрэбныя арганізатары тэатральных паказаў і тэатральныя творы. Што да гэтых, дык а) трэба шукаць, можа хто вывез із Бацькаўшчыны надрукаваныя тэатральныя творы. б) няхай-бы пісьменьнікі папрабавалі адтварыць некаторыя лягчэйшыя драмы, каторых знайсьці ня ўдасца, прыкладам «Птушку шчасьця» Аляхновічаву, і пісалі новыя драматычныя творы, а тэатральныя артыстыя інсцэнізавалі творы беларускіх поэтаў і прозаікаў.

Радыё. Вельмі важным сяродкам, дагэтуль ані ня выкарыстаным, нацыянальнага ўзгадаваньня, мусіць быць радыё. Радыё можа быць як чыста беларускае, так якісь час і мешанае беларуска-расейскае і беларуска-польскае. Валей радыё мешанае, чымся расейскае альбо польскае. Мешанае радыё можа быць некаторым мостам да нашае старое эміграцыі, што апынулася ў маскоўскім і польскім палоне.

Зьвяз публіцыстых. Вельмі патрэбны беларускі зьвяз публіцыстых дзеля некаторае арганізаванае працы ў сваёй і асабліва ў чужой прэсе і іншых патрэбаў, зьвязаных із публіцыстычнай працаю. Той зьвяз беларускіх публіцыстых, што быў арганізаваны яшчэ ў табарах у Нямеччыне, пахаваў ягоны дзіўны старшыня, захаваўшы толькі «дзеля ўсяго дзеля» ягоную пячатку.

Рэлігійнае жыцьцё — Цэрквы.

Хто прыглядаўся да жыцьця людзёў і народаў, той мусіў пераканацца, што вера мае вялізарнае значэньне ня толькі дзеля жыцьця на тым, але й на гэтым сьвеце. З другога боку, калі рэлігійная арганізацыя — царква апынецца ў руках данаму народу чужых і варожых, дык яна бывае снадзівам нацыянальнае загубы. Гэтак сталася ў Беларусі просьле ўтраты нашым народам ягонае гаспадарстваасьці, калі Беларуская Праваслаўная Царква была маскоўскім урадам зьліквідаваная і замененая царквой расейскай, а Беларуская Каталіцкая Царква (Касьцёл) была тым-жа маскоўскім урадам у бальшыні зьліквідаваная як царква, а ў меншыні зьліквідаваная як беларуская, бо з ласкі тае-ж Масквы апынулася ў руках польскіх.

Зь менаванага ўжо відаць, якое вялікае значэньне мае Беларуская Аўтакефальная Праваслаўная Царква ня толькі з гледзішча рэлігійнага й маральнага, але й з гледзішча культурнага і як абарона ад дэнацыяналізацыі. Дзеля таго трэба прыяць умацаваньню й пашырэньню гэтае Царквы. Умацавацца яна можа працаю сваіх вернікаў і асабліва сваіх сьвятароў, а пашырыцца на чужыне можа толькі на тую часьць новае эміграцыі, што яшчэ да яе не належа, і асабліва на беларускіх старых эмігрантаў праваслаўнае веры.

У беларускім друку быў вострa выказаны пагляд супраць паступленьня ў расійскую праваслаўную духоўную сэмінарыю ў Задзіночаных Гаспадарствах і за паступленьне ў такую-ж украінскую сэмінарыю. Такі пагляд чыста абстрактны і, як таковы, ня можа мець значэньня ў нашай дзейнасьці. Што можа рабіць той, хто скончa ўкраінскую духоўную сэмінарыю? Ён можа працаваць у вадной з украінскіх парахвіяў, у каторых альбо сусім няма, альбо блізу няма Беларусаў. Карысьць із такога сьвятара беларускай справе малюсенькая альбо й ніякая. Затое той, хто скончa расейскую духоўную сэмінарыю, можа працаваць у ваднэй із расейскіх парахвіяў, у каторых ад 75 да 95% Беларусаў старое эміграцыі. Праца беларускага сьвятара сярод іх вельмі пажаданая й патрэбная, як із гледзішча моральнага, так і культурнага. Ведама, у расейскую сэмінарыю можна кіраваць адно тых маладзёнаў, што з гледзішча нацыянальнага моцна выробленыя.

Што да Беларускага Каталіцкага Касьцёлу на эміграцыі, то выглядае, што справа зь ім стаіць досыць альбо й сусім добра ў Эўропе, але нягодна ў Задзіночаных Гаспадарствах, бо тут каталіцкая герархія не дазваляе закладаць новыя нацыянальныя парахвіі. З гэтае прычыны тут сярод новае беларускае эміграцыі Беларусы-каталікі з гледзішча рэлігійнасьці стаяць на апошнім месцу і ўсё болей робяцца рэлігійна абыякавыя. Справа паправіцца адно тады, калі будуць беларускія каталіцкія парахвіі. На такі смутны стан павінны былі-б зьвярнуць увагу беларускія каталіцкія сьвятары.

На дальшую мэту і тут важна, каб маладзёны-каталікі з паміж новае беларускае эміграцыі паступалі ў тыя каталіцкія духоўныя сэмінарыі, па каторых сканчэньню маглі-б дастаць месцы ў польскіх парахвіях, бо ў іх ёсьць вялікі працэнт Беларусаў із старое эміграцыі.

Навуковая праца.

Канечне патрэбная беларуская навуковая праца сярод нашае эміграцыі, асабліва калі зьвернем увагу, што ў паняволенай Беларусі няма навуковае працы ў галіне беларусаведы, там пануе маскоўская асыміляцыйная тэндэнцыя. Навуковая беларуская праца патрэбная, каб нашыя людзі мелі праўдзівую веду пра сваю Бацькаўшчыну, пра свой беларускі народ, пра ягоную мову, гісторыю, патэнцыяльныя магчымасьці і інш. Бяз свае навукі Беларусы будуць пад уплывам тэндэнцыйнае варожае навукі нашых «старшых братоў» і дзеля таго не пазбудуцца камплексу ніжшыні, на каторы хварэе 90% а то й 99% Беларусаў, і культурная беларуская праца страце ў вялікай меры сваё значэньне, бо навука варожая дасьць ёй хвальшывы матар'ял.

Навукова працуе абмежаваная колькасьць людзёў; дзеля таго нат у вялікіх гаспадарствах найвышшая навуковая ўстанова, акадэмія навук, бывае толькі адна. На эміграцыі ўзноў, з выняткам хіба адных Украінцаў, кажная нацыянальнасьць мае толькі адну навуковую арганізацыю. Кажны прызнае, што стварэньне новае арганізацыі з тымі самымі заданьнямі, што ў старой, і нат у тым самым месцу, ня ёсьць пашырэньнем работы.

Гаспадарская праца.

Вельмі карысна, што невялічкія грудкі з новае беларускае эміграцыі ад некатарага часу праяўляюць ініцыятыву самастойнае рамесьніцкае працы. Няхай за іх прыкладам ідуць усе іншыя рамесьнікі.

Апрача таго, патрэбныя арганізацыі гаспадарскага характару — узаемнае памогі, касы ашчаднасьці, таварыства забясьпечаньня на старасьць, на прыпадак хваробаў. Дзе вы гаспадарскія працаўнікі?

Аўтар гэтых радкоў не ўважае, што сказаў ён тут пра другую ўмову неасыміляваньня ўсё чыста, што нічога да яго дадаць, ані разьвіць сказанага нельга. Наадварот, я ўважаю гэта за сусім магчымае й пажаданае. Адна просьба, адылі, ня толькі мець наўвеце патрэбы, але й тарнавацца да магчымасьцяў, не плянаваць абстрактна, ня ўносіць фразэалёгічнае хваробы.

Брачыслаў Скарыніч

Ул. Клішэвіч

Васіль Каліна

Разьдзел другі

(Працяг, гл. № 39-40, 1954)

XXVII

Арына падыйшла к пасьцелі
Да сына моўчкі ўначы.
Пачуцьці маці ў сэрцы млелі,
А сэрца білася ўцячы.
Зірнула на дзіцячы твар —
Як нехта ўзьліў на яе вар,
Зьвінела цішшу у вушах.
Хвілінай гэткага спакою
Зь яго дзіцячаю душою
Зьлівалася яе душа.

XXVIII

Бядою радасьць затаптана,
Не адвязацца ад бяды.
Прад ёю з постацьцю Сьцяпана
Ўставалі прошласьці гады.
У адзінокае ўдавы
Сьцяпан як быццам быў жывы.
Праходзіў так за тыднем тыдзень.
Не патухала ў сэрцы страта,
Рабілася вялікай хата,
Здавалася, што хтось 'шчэ прыйдзе.

XXIX

Народ прыходзіць да узьдыму,
Зьмяняе шлях жыцьцёвых спраў.
Калісьці зьзяла царства Рыму,
Мангол паўсьвету абымаў.
Вялікі Грэк сказаў яшчэ,
Што ўсё зьменяецца, цячэ...
Другое сонца людзям гляне,
Зь вялікай бурай, неспакоем
Прытопчацца ўсё старое
Наверх узьнімуцца Славяне.

XXX

Хоць глыбіні Хрыстовай веры
Няма азначаных мяжы,
Арына ў Бога моцна верыць,
Перад грахом душой дрыжыць;
Яго заве, каб дапамог
Усемагутны творца Бог
На ўсякі час, на кажным кроку
І ёй самой, і яе сыну,
Што сіратою лёс пакінуў,
Каб не абходзіў бедных збоку.

XXXI

Багацьцем Случчына вядома.
Падчас здаралася, калі
Суседзям мець нястачу дома —
Усе мяшочнікі плылі,
Каб там набыць сабе харчы,
Да хаты іх завалачы,
Карміцца імі, пакуль новы
Час не прыходзіў ураджаю.
І сала й хлеб Случчане маюць,
Багацьце — Случчыны аснова.

XXXII

Сяляне летам не задрэмлюць.
Іх кліча поле, сенажаць;
Адны варушаць плугам зямлю,
Ідуць другія ў поле жаць.
Сьпяваюць голасна жанцы,
А песьня іх ува ўсе канцы
Нясецца звонка міма гаю,
Праз постасьці і праз дубровы
Адклікнуцца далёка словы
І здзесь далёка заміраюць.

XXXIII

Прыгожасьці ўсяе ня зьмерыць
І ўсёй красы ня перадаць:
На сонцы летам сьпеюць бэры,
Чароўні чырваньню гараць,
А пахам мёду і віна
Напоўнена садавіна;
У неба ўецца сьпеў вясёлы,
Пакуль ня прыйдзе позьні вечар,
На дрэве сьпеўна птах шчабеча,
Зьбіраюць мёд на кветках пчолы.

XXXIV

Васіль яшчэ хлапчук вясковы
Сярод хлапцоў такіх як сам
Вырошчваў погляды асновы
І вынаходзіў навет там,
Дзе-б іншы гэтакі парог
Пераступіць зусім ня змог
Яго і векам і узростам.
Калі хто іншы ня прыкмеціў
Складаных з'яў у гэтым сьвеце,
Дык ён іх бачыў ясна, проста.

XXXV

Ён быў устрыманы заўсёды
І прыглядаўся да ўсяго.
Штодзённасьць і часовасьць моды
Ня мелі посьпеху ў яго.
Хоць аддаваў увагу дню,
Але удумна глыбіню
Шукаў амаль у кажнай дзеі.
Уважліва глядзеў на рэчы,
А у грамадзтве чалавечым
Вучыўся сам, як лепей дзеіць.

XXXVI

Была спачатку простай школа:
Меў пяць авечак усяго.
Ён быў настаўнік, а жывёла
Служыла вучнямі ў яго.
Будынкам — поле і кусты,
Улетку дождж, туман густы,
Жнівамі жнівеньская сьпёка,
Увосень раніцаю іней
І песьня жаўранка, што гіне
У небе журбасьці высока.

XXXVII

Прыходзіў страх хлапцу малому
І ня было тады душы,
Як пачыналі гукі грому
Спакой у небе варушыць.
Карыстаючы з ласкавых запросінаў да выказываньня таксама і няспэцыяліс-
І заставалася яму
Любіць ня лета, а зіму
І быць патрэбна было дужым,
Цярпець часамі надта многа,
Перамагаць сябе самога,
Цяпліць у сэрцы кветкі сьцюжы.

XXXVIII

У кайстру хлеб, кусочак сала
Часамі пляшку малака
Дзіцяці раніцаю клала
Руплівая матчына рука.
Пастух кідае каравацць
(А хочацца яшчэ паспаць!)
І сам прыкуе свае рэчы:
Складаны нож кладзе ў кішэню,
Гарбузікаў з сабою жменю
І кайстру вешае за плечы.

XXXIX

Ці мала рознай недарэкі
На вёсцы баялі дзяды:
Што папраўляліся калекі
Ад пасьвянцонае вады,
Як пяруны зямлю гнялі —
То гнеў нябеснага Ільлі,
Перад даждджом лісты сухія
Стаўбом віхор на полі верціць,
Дык людзі кажуць гэта чэрці,
А ня прыродная стыхія.

XL

У тую шумную хвіліну,
Як віхар скача па ральлі,
Нажом у віхар трэба кінуць,
Як толькі чэрці там былі
Кроў застаецца на нажы.
Васіль старанньня прылажыў
І ног ня чуў сваіх ад болі,
Лятаў на віхар нож як дзіда
І колькі ён яго ня кідаў,
Крыві ня бачыў ён ніколі.

XLI

Хоць зразумеў Васіль няскора
Дваякі сэнс хлусьлівых слоў,
Калі адно табе гавораць,
А думаюць другое. Зноў
Пытаньне прыкрае ўстае,
Развагі тузае твае,
Але з таго, што ён праверыў
Сваімі ўласнымі рукамі,
Напрашваліся думкі самі:
Ня трэба браць усё на веру.

XLII

А Васілю пужаньні вашы,
Што ёсьць на сьвеце ваўкалак,
Малых дзяцей хто д'яблам страшыць,
Ня былі страшнымі ніяк.
Не апускаў дадолу нос,
А пастуха ўгору рос.
Якім-бы там ня несла пылам
Ад тых усіх дзядоўскіх страхаў,
Ён і ня охаў, і ня ахаў,
У страху сэрца больш ня ныла.

XLIII

Калі ў жыцьці прышлося страціць,
Шукаць няварта задарма.
Хоць часта сын пытаўся маці:
«Дзе бацька наш, чаму няма
Яго ніколі сярод нас?»
А сам быў сьведка ў гэты час,
Як маці сумна зь цяжкім плачам
Праз сьлёзы сыну гаварыла:
«Забрала бацьку ў нас магіла,
Ніколі мы яго ня ўбачым...»

XLIV

Жыцьцё і сьмерць яны адраньня
Хвалююць мудрасьцю людзей
І чалавек да іх пазнаньня
Заўсёды вобмацкам ідзе.
Існуе сьмерць, як і жыцьцё —
Адное з'явы сужыцьцё.
Дарога вобмацкаў сьляпая
Шляхоў пазнаньня не кароціць
І чалавек, як па балоце,
Па невыдомасьцях ступае.

XLV

Маленства час ёсьць час прыгожы,
Век чалавецтва залаты.
Ён непамерны цяжар ложыць
На плечы хлопца — сіраты.
Штодзень цяжкая праца ёсьць,
А радасьці — часовы госьць
Прыгожы, праца час з'ядае.
Няўмольны лёс гняце і плюшчыць,
Як бура крышыць дрэва пушчы —
Пара так гіне залатая.

XLVI

Люблю цябе, Васіль, гэроя,
Што ты на ўсякую ману,
На ўсё аджытае старое
З другога боку зазірнуў.
Пра філязофію тваю
Я песьню радасьці пяю,
Бо толькі ў мужнасьці, адвазе
Гэроі посьпехам сагрэты,
Да свае цьвёрда крочаць мэты
І на вяршыні горда ўзлазяць.

XLVII

Ідзі дзіцё! Перад табою
Пылае сонца, круціць сьцюжа.
Зьбірайся быць гатовым к бою,
Каб непрадбачнае адужаць.
Душа жыве хай бяз тугі,
Заўсёды гэтакім Багі
Працягнуць руку дапамогі.
Нідзе з Багамі не прапасьці,
Жадаю посьпехаў у шчасьці.
Бывай! Шчасьлівае дарогі!

(Канец другога разьдзелу)

3 ліпеня 1954 г. — 1 чэрвеня 1955 г.

Сяргей Палуян

Сяргей Палуян належыць да тых сьветлых дзеячоў беларускае культуры пачатку XX стагодзьдзя, якія пакінулі пасьля сябе прыкметны сьлед.

Аб жыцьці й трагічнай гібелі Сяргея Палуяна вядома няшмат. Нядаўна была знойдзена ў вархіве кіеўскага ЗАГС'у мэтрычная кніга за 1910 год, частка 3-я, аб памерлых пры Марыя-Магдалінскай царкве Кіеўскага Марыінскага дзіцячага прытулку, дзе гаворыцца, што 7 красавіка памёр, а 10 красавіка 1910 г. пахаваны ў веку 20-ці год «Менскай губэрні места Рэчыцы мешчанін Сяргей Эпіфанавіч Палуян». У графе: «Ад чаго памёр?» адзначана: «павесіўся». На пытаньне: «Хто пахаваў і дзе пахаваны?» дадзены адказ: «На падставе адносіны прыстава Лук'янскага ўчастку м. Кіева з 10. IV. 1910 г. за № 15099 сьвятар Мікалай Яронемскі на Кіева-Байковых могілках». Скупыя архіўныя весткі пра С. Палуяна павінны быць дапоўнены яго перадсьмяротным лістам, які быў надрукаваны ў кіеўскай газэце «Рада» зь 10 красавіка 1910 г. У гэтым лісьце малады таленавіты пісьменьнік пісаў: «Жыцьцё ня варта таго, абы жыць. У марах — жыцьцё казка, а ў запраўднасьці — гніцьцё раба і вечная незабясьпечанасьць... Бывайце... Я так люблю жыцьцё, ...ды не на маю долю гэта выпала. Бывайце...» «Шкада паміраць так марна, але трэба...» Перадайце шчырае прывітаньне Беларусам. Багата я думаў зрабіць, ды не зрабіў нічога...».

Чаму С. Палуян жыў у Кіеве, дзе, як паказвае «Адрасная кніга м. Кіева на 1909 і 1910 гг.», навет ня быў прыпісаны, дастаткова ня высьветлена. Таксама, між іншага, застаюцца нявысьветленымі ягоная біяграфія й творчы шлях у цэлым. Вядома, што ў 1909 і ў пачатку 1910 г. С. Палуян знаходзіўся ў Кіеве і быў цесна зьвязаны з украінскай пэрыядычнай прэсай. Ён горача любіў беларускі народ, бачыў у рэвалюцыі 1905 году заранак новага свабоднага жыцьця, захапляўся парасткамі новай рэвалюцыйна-дэмакратычнай літаратуры. С. Палуян з пачуцьцём глыбокай прыхільнасьці ставіўся да брацкага ўкраінскага народу, да прадстаўнікоў ягонае перадавое культуры. Знаходзячыся ў Кіеве і сыстэматычна супрацоўнічаючы ў друку, С. Палуян быў нібы зьвязвальным зьвяном паміж двума роднымі брацкімі літаратурамі.

У ўкраінскіх часапісах і газэтах ён знаёміў чытача з малавядомай рэвалюцыйна-дэмакратычнай літаратурай Беларусі, прадстаўленай тады імёнамі Янкі Купалы і Якуба Коласа. Пяру С. Палуяна належыць надрукаваная ў часапісе «Українська хата (№ 4, 1910 г., бал. 279-280) у аддзеле «Бібліяграфія» рэцэнзія на хрэстаматыю «Другое чытаньне для дзяцей Беларусаў», складзеную Якубам Коласам. У гэтай рэцэнзіі С. Палуян справядліва крытыкаваў выдадзеныя ў Пецербурзе падручнікі для народнай школы — «Беларускі лемантар» і «Першае чытаньне» — за адсутнасьць у іх разуменьня ўмоваў работы ў школе. «Якуб Колас — вядомы беларускі паэта, былы народны настаўнік, — пісаў рэцэнзэнт. — І тое й другое добра ўплывала на ягоную кніжку, бо й складзена яна адпаведна патрабаваньням пэдагогікі і прывáблівае свайй паэтычнасьцяй. Акрамя таго мае у сабе і асноўныя прыкметы Коласа — ягоную народнасьць і патрыятызм». Дадатнюю ацэнку атрымаў у рэцэнзіі С. Палуяна «Першы беларускі каляндар „Нашай Нівы" на 1910 г.». Сам факт выхаду ў сьвет беларускага кален-

(Заканчэньне на 7-ай бачыне)

Самабытнасьць...

(Заканчэньне з 4-ай бачыны)

касавіцы і жніве. Ува ўсім гэтым для яго існуе свая музыка, свой рытм. Якраз гэту музычнасьць і рытмічнасьць Купала пераняў ад народу. У ягоных вершах выступае рытм і музыка беларускага сялянскага жыцьця: рытм ворыва, касьбы, малацьбы; рытм народны, стыхійны.

Стылістычна — верш Купалы просты і зразумелы, як простая і зразумелая народная песьня.

Тэматыка Купалы абычмае жыцьцё беларускай вёскі, беларускае нацыянальнае адраджэньне разам зь ягонай ідэялёгіяй і змаганьне за вызваленьне Беларусі. Гэтым тром асноўным тэмам прысьвечана ўся творчасьць Купалы. Але-ж гэтыя тэмы выплываюць зь нетраў беларускага народу, ягонага жыцьця, імкненьняў, ягонага быць ці ня быць. Таму тэматыка гэта самабытная, як самабытным ёсьць у сваім цэлым беларускі народ, які зьяўляецца гэроем усяе творчасьці Янкі Купалы.

У творчасьці Купалы выступае праўда аб жыцьцёвай сіле беларускай нацыі, аб яе лёсе ў мінулым і сучасным. Праўда гэта выплывае з глыбіні душы паэты, яна выяўлена ня толькі розумам, але й пачуцьцямі й інстынктамі паэты. Паколькі-ж гэтай праўдзе Купала прысьвячае ўсё сваё творства — творства гэта становіцца самабытным беларускім паміма волі самога паэты.

Мы як-бы не стараліся бальшавіцкія спэцы хвальшаваньня, ім ніколі ня ўдасца зьнішчыць прыродную беларускую самабытнасьць Янкі Купалы й ягонай творчасьці.

В. Жук

Архіп Папліска

Рэвізор у калгасе

(Гумарыстычны абразок)

(З радыёвай хвалі «Вызваленьня»)

Дзеючыя асобы:

1. Іван Іванавіч Ёлопов — рэвізор ад Абкому партыі.
2. Леанід Піліпавіч Няўдалін — старшыня калгасу.
3. Мая Львоўна Асьпенка — калгасны аграном.
4. Васіль Захарэвіч — стары, спрактыкаваны калгасьнік.
5. Ганна — калгасьніца.

Дзея адбываецца ў калгасе «Чырвонае Шчасьце», на Беларусі. У калгасным клюбе, аграном Мая Львоўна Асьпенка чытае калгасьнікам лекцыю.

Аграном (гаворыць з «савецкім» акцэнтам): Дык як бачыце, таварышы, з мае лекцыі ясна вынікае, што кукуруза — гэта найбольшае дабрадзейства, якім абдарыла камуністычная партыя й савецкі ўрад наш беларускі народ. Кукуруза — гэта довад няўтомных клопатаў аб нас нашай савецкай дзяржавы. Ня было-б камуністычнай партыі і яе мудрай студзенскай пастановы — ня было-б і кукурузы. Хай жыве камуністычная партыя!

(Воплескі)

Захарэвіч (плешча даўжэй за іншых крыху зь іроніяй): Дазвольце, таварыш аграном, мне, старому калгасьніку, як той казаў, у парадку дыскусіі... Я вось хачу прыпомніць, што ня толькі кукурузай абдурылі... Цьфу! — хацеў сказаць — абдарыла нас наша родная партыя. Да сьмерці ніхто не забудзецца аб такіх, як той казаў, дабрадзействах, як калгасы, агрaгарады... Усё гэта нам прынесла камуністычная партыя. Але вось скажэце, таварыш аграном, чаму для нас зь яе толку няма?

Аграном (хуценька): Што вы сказалі? Што вы сказалі? (павальней). З партыі толку няма?!

Захарэвіч: Ды не — я гавару аб апошнім, як той казаў, ейным дабрадзействе — кукурузе. Ня родзіць нешта яна ў нас. Вось у мінулым годзе...

Старшыня (перабівае): У мінулым годзе, таварыш Захарэвіч, была іншая стацыця. Я, як новы старшыня, адразу зразумеў студзеньскія пастановы пленуму ЦК КПСС і ўсе арганізацыйныя недахопы ў гэтым калгасе. (Сякучы). У гэтым годзе ўсё ўлічана.

Захарэвіч: Але-ж ня толькі ў нас не ўрадзіла — і ў іншых калгасах было тое самае.

Старшыня: (срога): Як відаць, таварыш Захарэвіч, вы ня цікавіцеся прэсай. У раённай газэце было ясна сказана — я-ж сам пісаў — што ў калгасе «Шлях Леніна» вінавайцай за неўраджай была МТС, у калгасе «Ударнік» вінаваты аграном, у калгасе «За Радзіму» — старшыня. А наагул — пасьля паездкі нашых праваднікоў у Югаславію — стала ясна, што ўва ўсім вінаваты Бэрыя. (Урачыста). Цяпер, узброеныя студзенскай пастановай партыі...

Ганна (убягае, задыханая): А Божа-ж-мой! Нейкі рэвізор прыехаў. На самай «Пабедзе» кажуць. з ордэнам. Пэўна з самога цэнтру. І проста сюды прэ...

Старшыня (дрыжучы): Рэвізор?! Спакойна, таварышы, спакойна! Нам няма чаго баяцца. Мы з гонарам выконваем усе пастановы партыі. (Ціха). Ганна, бяжы загані мае сьвіньні й каровы ў калгасную фэрму. І бухгальтара папярэдзь — ён знае, што рабіць. А жонцы скажы, каб закуску рыхтавала! (Чуваць гук самаходу. Старшыня ў голас). Мы, таварышы, усе за студзенскія пастановы...

Рэвізор (стукае й адразу ўваходзіць). Здрасьце! (Не чакаючы на адказ): Дык гэта, стала быць, і ёсьць калхоз «Чырвонае Шчасьце».

Старшыня (нясьмела): Дазвольце, таварыш... (заціхся).

Рэвізор: Іван Іванавіч Ёлопов, прэдседацель камісіі па выкананьні студзенскіх пастановаў пры Абкоме партыі. А вы, стала быць, прэдседацель калхоза?

Старшыня (бойка, павайсковаму): Так точна, таварыш прэдком! Леанід Піліпавіч Няўдалін, былы старшыня райвыканкому. На загад партыі дабраахвотна адкамандаваны ў калгас, каб падзяліцца арганізатарскай практыкай з калгасьнікамі для буйнага ўздыму сельскагаспадарскай вытворчасьці. Я, тав. Ёлопаў — выбачце, тав. прэдком...

Рэвізор (перабівае, ласкава): Для Вас — проста Іван Іваныч. Я віджу, што Вы свой чалавек. Я ведзь таксама толькі нядаўна на гэтым адказным пасту. Раней быў завторгканторы...

Захарэвіч: А мы, тав. начальнік, ужо даўно, як той казаў, на гэтым адказным пасту. Ой даўно...

Рэвізор: І мяне пакліканьне даўно ўжо цягнула да прыроды. Тут рэчка, шум лесу...

Захарэвіч (хутка ўстаўляе): і кукуруза...

Рэвізор: Стала быць, па душы й я калхозьнік... (паказваючы на агранома). А гэта што за маладая лічнасьць?

Старшыня: Гэта наш аграном.

Аграном (нясьмела): Дазвольце прадставіцца: Мая Львоўна Асьпенка. Скончыла поўны курс агітатараў і прысьпешаны курс агранамаў.

Рэвізор: І як работа?

Захарэвіч (умешваецца): Яна у нас, як той казаў, удалася, таварыш начальнік. За 2 месяцы ўжо ячмень ад жыта адрозьнівае.

Рэвізор (больш срога): А як з кукурузай?

Захарэвіч: З кукурузай? Хм — студзенскія пастановы напамяць ведае...

Старшыня (перабівае): Мы, Іван Іванавіч, за новыя мэтады. Па маёй ініцыятыве, Мая Львоўна ўжо 22 лекцыі прачытала аб значэньні студзенскіх пастановаў. А то як я сюды прыехаў, дык стары аграном больш сядзеў і з грудкамі зямлі вазіўся.

Рэвізор: Адабраю, адабраю. (Афіцыйным тонам): Я, таварышы, чалавек акцыі. Таму прапаную пайсьці і аглядзець пасевы кукурузы.

Старшыня: А можа Іван Іванавіч галодны? Можа-б зрабілі мне гонар і перакусілі ў мяне?

Рэвізор: Вы, відно, ня чулі новай песьні «Первым дзелом, первым дзелом кукуруза...»

(адыходзяць)

Старшыня: Вось мы, можна сказаць, і на месцы.

Рэвізор: Гм, дык гэта і ёсьць кукуруза!

Захарэвіч: Ды ня гэта. таварыш начальнік. Кукуруза з другога боку. А гэта каноплі!

Рэвізор: Ка-ноплі?! Таварыш аграном, ці ў студзенскіх пастановах гаварылася пра каноплі?

Аграном: Гаварылася, таварыш прэдком.

Рэвізор: Адабраю. Але я тут па кукурузнай лініі.

Аграном: Як бачыце, таварыш прэдком, у нас пасаджана па апошніх дырэктывах партыі — квадратна-гнёздавым спосабам.

Рэвізор: Квадратна-гнёздавым, кажаце? Добра. Саме важнае, што гнёздавым. А як з гноем?

Аграном: І гною давалі.

Захарэвіч (з дакорам): Найлепшы гной сюды ўвалілі. Праўда, яго ў нас шмат і ня было.

Рэвізор (урачыста): Таварышы! У дапаўненьне да студзенскіх пастановаў таварыш Хрушчоў заявіў, што ў кажнае гняздо кукурузы трэба класьці па поўкілаграма гною. Ад кукурузы залежыць камунізм. Стала быць, з гэтага відаць ясна, што гной — гэта фундамант камунізму!

Захарэвіч: Вось дык праўда! І Ленін лепш не сказаў-бы.

Рэвізор (працягвае): Я, таварышы, былы работнік торгканторы. Таму я ведаю, што калі таварыш Хрушчоў казаў пра поўкілаграма, дык меў на ўвазе 500 грамаў. Не 490 і не 510, таварышы! Таму на наступны раз прыказваю ўжываць вагу. А за вытворчасьць гною раблю адказным асабіста вас, таварыш прэдседацель!

Старшыня: Для партыі й таварыша Хрушчова я гатоў на ўсё, Іван Іванавіч. Усе свае арганізатарскія здольнасьці аддам.

Рэвізор (ласкава): Я так і знаў. Ну, а цяпер можна й адпачыць. Абавязкі выкананыя.

Старшыня (лісьліва): Дык можна, Іван Іванавіч, да мяне? На сьвінінку ды на чарку-другую гарэлкі?

Рэвізор (ціха): Спадзяюся, самагонка ня кукурузная?

Архіп Папліска

З падарожжа да Нью Брансьвіку

Уставічныя Ньюёрчане ў канцу кажнага тыдня выяжджаюць на сяло, каб падыхаць сьвежым паветрам і аднавіць свае сілы да працы ў наступным тыдню. Гэта й завецца weekend (канец тыдня). Здаецца, адылі, з нашае эміграцыі, старое й новае, мала хто гэта робе. Нашым людзём здаецца, што яны й так вытрываюць, без аднаўленьня энэргіі. Аўтар гэтых радкоў ня ёсьць выняткам. Адылі, я прышоў да перакананьня, што калі няма вольнага ад работы і ад цяжкога вогкага ньюёрцкага паветра канца тыдня, дык прынамся трэба мець тыдзень-другі што году вакацыі. Дзеля таго ўжо чатыры гады абяцаю свайму прыяцелю і суседу з Бацькаўшчыны прыехаць да яго да Бікену на тыдзень і да сёлетняга году ня мог гэтага споўніць. Але сёлета такі споўню.

Перш, чымся да Бікену, я выехаў 17 чэрвеня на пару дзён да Нью Брансьвіку, найбліжшага ад Нью Ёрку места з адзьдзелам Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня. Дарога трывае гадзіну аўтобусам. Нью Брансьвік — места ў Нью Джэрсі стэйце з 35 тысячамі жыхароў. Сваёй прыродаю яно не падобнае да Н. Ё. Тут поўна зяленіва. Усе вуліцы — прысады, ды шмат паркаў.*) Адна загана — няма блізка вады купацца.

Але з гледзішча цывілізацыйнага, культурнага і, пэўне ў ладнай меры, гаспадарскага, Нью Брансьвік, гэта маленькі Нью Ёрк; з выняткам опэры і некаторых іншых вялікіх установаў, тут ёсьцека ўсё тое, што і ў Нью Ёрку. Ёсьць і ўнівэрсытэт. Дыкжэ ўнівэрсытэт стэйту Нью Джэрсі месьціцца на перадмесьцю Нью Брансьвіку ў будынках сярод паркаў.

Як было зацемлена на пачатку, у Нью Брансьвіку ёсьць адзьдзел Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня — усяго сяброў разам із колькімі із суседняга Саўт Рывэру 59 чалавекаў. Калі да гэтага дадаць іхныя дзеці, дык будзе каля сту чалавекаў. Гэта людзі — кажу праз выраслых — што пражылі цяжкія часіны ў мінуласьці, а бальшыня, калі ня ўсе, і нябясьпечнасьці, каторыя пагражалі іхнаму жыцьцю і забралі на той сьвет сяброў некаторых радзімаў. Доля некаторых жывых асталася ззаду ад таго, чаго яны вартыя. Колькі радзімаў (Стомы, Стагановічы, Родзькі [із зяцем], Кажуры, Ярашэвічы), з каторымі я маў прыемнасьць бліжэй пазнаёміцца, могуць быць найлепшымі зразамі радзімаў беларускіх.

Усе тут Беларусы цяжка працуюць, але зь вельмі радкімі выняткамі, досыць добра зарабляюць (жанкі меней за мужчынаў). Выказаліся ня толькі працаўлівасьцяй, але й здольнасьцьмі. Некаторыя адзначыліся як майстрове — Вал. Лосік і П. Кулеш як будаўніцкія тэхнікі, Я. Чыгіровіч — майстра на ўсе рукі, В. Стома, кравец, залажыў кравецкую майстроўню і працуе ў ёй ад сямёх гадзінаў нараніцы да дзевяцёх увечары. Прыйшоўшы з хвабрыкі ўвечары яму памагае сястра.

Адзьдзел Задзіночаньня тут складаецца блізу з адных інтэлігентаў, дарма што часьць іх із сьціпласьці сябе за інтэлігентаў не ўважае. Усе вышменаваныя запраўдныя інтэлігенты. З гледзішча формальнага, докумэнтальнага, за інтэлігента ў Усходняй Эўропе ўважалі тых, што скончылі, прынамся сярэднюю школу. Як кажная формальнасьць, так і гэтая можа разыходзіцца з праўдаю. Запраўды-ж, і подле навуковага азначэньня, інтэлігентам ёсьць той, хто ўмее прытарнавацца да кажных акалічнасьцяў. Калі інтэлігент будзе эгоістым, ён прытарнуецца да акалічнасьцяў, маючы наўвеце свае асабістыя эгоістычныя патрэбы, а чалавек ідэйны прытарнуецца з гледзішча на патрэбы свайго народу.

Навука.

Маю наўвеце навуку ў высокіх школах (колегіях, унівэрсытэтах). Т. Стагановічанка за год скончa факультэт мастацтва. Ейны брат, што студыяваў ужо ў Нямеччыне, мусіў перарваць навуку, каб даць магчымасьць вучыцца сястры. Цяпер ён у войску. За 6—9 месяцаў зьвернецца з войска і пойдзе на ўнівэрсытэт. За год скончa ўнівэрсытэт Васіль Р. і ягоная жонка Галіна (Родзьчышка). Галава вышменаванае радзімы Ярашэвічаў вучыцелька (у Бацькаўшчыне), удава. Дарма, што сама няўздолее (мае хворыя ногі, ня можа працаваць стоячы), вывучыла сына за інжынера (цяпер ён у войску), старшая ейная дачка скончыла колегію із залатой мэдаляй і мусіла перарваць навуку, каб даць магчымасьць вучыцца малодшай сястры, каторая сёлета паступіла ў колегію ў Нью Брансьвіку. Прыклад із Ярашэвічамі й Стагановічамі паказуе як патрэбна ў нас крэдытнае таварыства памогі студыюючым. Наагул у нашых людзёў ня толькі ёсьць здольнасьць, але праяўляецца і ахвота да высокае навукі. І трэба, каб імкненьне да навукі павялічалася, каб ня было ніводнага здольнага да навукі Беларуса й Беларускі, каторыя-бы ня скончылі высокае школы. А хто ня здольны да навукі, няхай вучыцца рамяства, каб гэткім парадкам усе штось значылі.

Пры менаваным культурным стане Ньюбрансьвіцкага Адзьдзелу Задзіночаньня ня цяжка тут было-б весьці сваю культурна-асьветную працу, стварыўшы культурна-асьветную сэкцыю з асобным рэфэрэнтам (-каю) на чале. Гэта таксама было мэтаю майго сюды прыезду. Можна быць пэўным, што ў бліжшым часе культурна-асьветная праца тутака пачнецца. Цяпер тут ёсьць дапаўняючая да амэрыканскай беларуская школка для дзяцей. Вучаць: Ф. Родзька і В. Кабушка. На розныя імпрэзы нашы Ньюбрансьвікцы прыяжджаюць да Нью Ёрку. Гэтак хай-бы заставалася й на далей ды яшчэ была-б дадана культурная праца.

Можна зацеміць, што ў Нью Брансьвіку лягчэй і спарней можна працаваць, бо тут ня было спробаў разьбіцьця беларускага нацыянальнага кірунку і ня было узурпацыйнае групы, што сама не рабіла-б і не дапушчала іншых да работы. Дзеля таго тут паміж нашых людзёў ёсьць узаемны давер і пашана.

У Нью Брансьвіку ёсьць прыход Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы. Службу Божую служа а. Сьцяпан Войтанка. Калі я быў, звыш паловы багамолцаў пяяла ў царкоўным хору, каторым кіруе сп. Філарэт Родзька. Трэба быць на службе Божай у сваёй беларускай царкве, чуць малітву за беларускі народ, пеяньне ня толькі пацаркоўнаславянску, але й пабеларуску, каб зразумець усё вялікае значэньне Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы. Злучэньне справы рэлігійнае із справай нацыянальнай узмацняе адну й другую.

☆

Каля 8-ёх клм. ад Нью Брансьвіку ёсьць местачка Саўт Рывэр. Тут жывець колькі радзімаў нашага Задзіночаньня. А наагул Саўт Рывэр — гэта сталіца Зарубежжа. Тут гаспадарствуе а. Лапіцкі, зайздросна ізолюючы й сьцерагучы свае авечкі ад «крывіцкага» ўплыву, дарма што з гэтага боку ім нічога не пагражае.

Брачыслаў Скарыніч

*)Найлепшая вуліца ўся занятая гаспoдамі адных лекараў. Нашто іх тут так шмат? Калі вышла з гаворкі, то нельга не зацеміць, што ня толькі хваробы, колькі лячэньне іх ёсьць проблемаю нашае эміграцыі, старое й новае. Лячэньне ў Амэрыцы надта дарагое. Можна шмат зарабляць і шмат зарабіць, але калі цяжка захварэеш, дык выдасі ўсё і яшчэ ня стане. Ці не маглі-б, хоць часткава, гэтай бядзе памагчы нашыя беларуска-амэрыканскія лекары? З другога боку, як ні дарагая ў Задзіночаных Гаспадарствах лекарская навука, трэба мець наўвеце, каб і тут узгадаваць крыху новых лекараў.

АДКРЫТЫ ЛІСТ

СТУДЭНЦКАГА СТЫПЭНДЫЯЛЬНАГА ФОНДУ (ССФ) ПРЫ ЦБАА ДА ДАЎЖНІКОЎ

Дарагія Сяброўкі й Сябры!

У цяжкі час студыяў у Нямеччыне, які Вам напэўна добра застаўся ў памяці, ССФ прыйшоў і Вам з дапамогай, дзякуючы ахвярнасьці беларускага грамадзтва на эміграцыі.

Лісты ахвярадаўцаў паказваюць, што ня толькі асобы з вышэйшай ці сярэдняй асьветай, але таксама, а навет перадусім людзі з пачатковай асьветай разумелі становішча й патрэбы студэнтаў ды шчодра дзяліліся зь імі сваім сьціплым майном ДП. Сьведамасьць гэтага факту забавязвае маральна кажнага былога студэнта, што скарыстаў з гэтае дапамогі.

Мы ня маем права забывацца таксама аб сучасным становішчы нашых студэнтаў. Некаторых зь іх цяжкія матарыяльныя ўмовы прымусілі апынуцца ў тубэркулёзных санаторыях, іншыя здабываюць асьвету, працуючы ўначы ці на сэзонных работах. Палажэньне гэтых студэнтаў павінна ляжаць на сэрцы ня толькі Управе ССФ, але й кажнаму Беларусу, а перадусім былым студэнтам.

Ідэя студэнцкае самапомачы напэўна так старая, як само студэнцтва; зрэалізаваная ў нас у форме ССФ, яна не павінна загінуць, а ўтрымаць вызначаную арганізатарамі цягласьць, дзе старэйшыя засільваюць касу студэнцкага фонду, каб даць магчымасьць студыяваць малодшым.

Эмігранцкі лёс закінуў Вас недзе далёка ды паставіў у новыя ўмовы жыцьця й працы. Мы пэўныя, што пры добрай волі і Вы зможаце адлажыць частку свайго заработку на аплату стыпэндыі ці аднаразовае дапамогі, выплачаных Вам калісь Студэнцкім Стыпэндыяльным Фондам у форме пазыкі — сумы на сяньня невялікай, якая аднак часта была для Вас адзіным выхадам з становішча ў цяжкім палажэньні студэнта. І сяньня Ваша невялікая сума мае вялізарнае значэньне для патрабуючых.

Можа Ваша ацэна гэтага звароту будзе гэткая: «Зашмат словаў у гэтак яснай справе». Згаджаемся з Вамі, бо-ж справа вымагае ня словаў а дзеі. Але гэта ўжо залежыць ад Вас. Мы лічым на Вас, і просім закрануць гэтае так важнае пытаньне ў коле Вашых сяброў і знаёмых. Супольна мы лёгка зможым зактывізаваць шляхотную акцыю дапамогі студэнцкай моладзі, што знаходзіцца ў цяжкіх матарыяльных абставінах.

За прыдзел дапамогі паводле найпільнейшай патрэбы, Управа ССФ гварантуе поўнай сьведамасьцяй адказнасьці ды вартасьці грамадзкіх грошаў.

Аб Вашай задоўжанасьці ў пераліку на амэрыканскія даляры Управа ССФ паведаміць Вас адмысловым лістом (калі Ваша месца жыхарства нам ведама) або нашага прадстаўніка на краіну ці правінцыю. У выпадку неатрыманьня гэткага паведамленьня, просім зьвярнуцца да скарбніка ССФ, на адрыс: R. P. Fr. Čarniauski, Abbaye Mont César, Louvain, Belgique.

Пералік стыпэндыяў і пазыкаў на амэрыканскія даляры наступны: 1 ам. даляр за атрыманыя 10 RM. ці 3 DM.

Зь сяброўскім прывітаньнем

Управа
Студэнцкага Стыпэндыяльнага Фонду

Фізычнае выхаваньне у БССР

(Заканчэньне з 3-яй бачыны)

У 1931 г.распрацоўваецца фізкультурны камплекс «Гатоў да працы й абароны СССР» (ГПА), які і стаўся асновай масавае фізкультурнае акцыі. У 1936 г. Усесаюзны савет фізкультуры рэарганізоўваецца ўва Ўсесаюзны камітэт для справаў фізкультуры і спорту пры Савеце Народных Камісараў СССР, а з саветаў фізкультуры на мясцох у форме камітэтаў ствараюцца ворганы дзяржаўнага кантролю і кіраўніцтва справаў фізкультуры й спорту ўва ўсім СССР.

У 1939 г. быў устаноўлены Ўсесаюзны дзень фізкультурніка як штогадовае сьвята, якое прыпадае на 18 ліпеня.

БССР перад «Спартакіядай народаў СССР»

У ліпені й жнівені 1956 г. у Маскве адбудзецца Спартакіяда народаў СССР. У спаборніцтвах з 21 відаў спорту возьмуць удзел да 10 тысяч спартсмэнаў — прадстаўнікоў 16 савецкіх рэспублік (прыблізна па 500 чалавек ад кажнае), а таксама Масквы й Ленінграду.

Справе абароны нацыянальнага спартовага гонару паасобных савецкіх рэспублік расейскі шавінізм ня перашкаджае ў такой ступені, як у іншых дзялянках. Таму зусім зразумела, што побач з агульнай увагай, прысьвячанай спорту, заклапочанасьць спартыўнай спраўнасьцяй у паасобных рэспубліках павялічваецца якраз мамэнтам спартакіяды.

Ужо сёлета мае адбыцца цэлы шэраг рэспубліканскіх і ўсесаюзных спартакіяд у парадку падрыхтаваньня да Спартакіяды народаў СССР. Да такіх мерапрыемстваў будуць належаць, прыкладам, летняя спартакіяда прафсаюзаў (фінальныя спаборніцтвы ў Маскве ад 13 да 20 жнівеня), усесаюзная спартакіяда вучняў школ (у Кіеве ад 20 да 26 жнівеня), летняя спартакіяда студэнцтва ВНУ ў Ленінградзе, усесаюзная спартакіяда сельскіх фізкультурнікаў і г. д.

Як-жа выглядае БССР з гледзішча спартовае спраўнасьці?

Кіраўнікі спартовага жыцьця на Беларусі пачынаюць біць трывогу. 29 травеня ў «Советской Белоруссии» была зьмешчана адмысловая перадавіца на гэтую тэму, дзе не хавалася непакою з прычыны адставаньня беларускіх спартсмэнаў на ўсесаюзным форуме. Трывогу выклікае плаваньне і лёгкая атлетыка. У нядаўна адбытых спаборніцтвах на пяршынство СССР беларускія гімнастыя, раварыстыя, лыжнікі і штангістыя занялі сёмыя месцы, а валейбалістыя і баскетбалістыя навет не ўвайшлі ў дзесяткі мацнейшых.

Як адна з прычынаў гэтага адставаньня, падаюцца «канцылярска-бюракратычныя мэтады кіраўніцтва» ў працы камітэту фізкультуры, а таксама адсутнасьць добра пастаўленай праверкі прынятых пастановаў».

У перадавіцы камсамольскай «Чырвонай Зьмены» з 15 чэрвеня падавалася й іншая прычына — нястача кваліфікаваных трэнераў. Як даведваемся, на Беларусі працуюць тры фізкультурныя тэхнікумы і адзін інстытут з агульнай колькасьцяй каля 1 000 навучэнцаў. Аднак «Чырвоная Зьмена» жаліцца, што «ўсё-ж гэтыя кадры могуць ахапіць толькі невялікую частку моладзі, якая жадае займацца спортам». Таму яна заклікае «на дапамогу кваліфікаваным трэнерам «грамадзкіх інструктароў фізкультуры, падрыхтаваных на курсах і сэмінарах зь ліку найбольш здольных спартсмэнаў». Пры гэтым мы даведваемся, што ў шмат якіх калектывах фізкультуры ўся навучальная работа ў сэкцыях бадай цалкам ускладзена на такіх «грамадзкіх трэнераў». Як бачым і ў дзялянцы фізкультурнай на Беларусі, як і ў шмат іншых, адчуваецца войстрая нястача людзей-кіраўнікоў. Няма аднак найменшага сумлеву, што існуе яшчэ цэлы рад іншых прычынаў адставаньня беларускіх спартсмэнаў, аб якіх не напіша ніводная савецкая газэта, і аб якіх мы скажам крыху пазьней.

(Далей будзе)

А. Будзіч

Яшчэ адзін ліст да Пятруся Броўкі

(З радыёвай хвылі «Вызваленьня»)

Ніжэй мы зьмяшчаем ліст калішняга лейтэнанта 44-ай Пяхотнай дывізіі, Анатоля Дуброўскага — да старшыні Саюзу пісьменьнікаў савецкай Беларусі Пятруся Броўкі.

Анатоль Дуброўскі жыве цяпер у Канадзе, у горадзе Монтрэаль. У сваім лісьце ён піша: «чачу вам, Пятрусь, прыпомніць аб сабе. Я правёў сваю маладосьць у роднай Беларусі і вельмі добра знаю ня толькі Вас, але і ўсю Вашую сям'ю. Я вучыўся разам з вашай сястрой Валяй і знаў яе яшчэ тады, калі яна хадзіла ў школу, што знаходзілася ў мястэчку Пышна. Знаў я добра й Вашага брата Алёшу ды іншых Вашых братоў. Алёша на маіх вачох ледзьве скончыў Лепельскі пэдагагічны тэхнікум, і то дзякуючы Вашай дапамозе.

Знаю я таксама добра й вёску Лукашэвічы, Ушацкага раёну, Віцебскай вобласьці, дзе Вы радзіліся. Знаёмы быў з вашымі бацькамі — простымі добрымі сялянамі. Спатыкаўся часта і з Вамі ў Лепелі, Магілеве й Менску. Такім чынам, як бачыце, я ведаў жыцьцё ўсёй вашай сям'і. Памятаю, як у ліпені 41-га году Вы ўцякалі разам з ЦК Беларусамі на ўсход, калі я, як і шмат іншых, ішлі на Захад, каб бараніць Бацькаўшчыну ад нацыстых.

Я ўсю вайну быў на фроньце, але з акопаў назіраў за Вамі. Да мяне на фронт трапіла ваша кніга вершаў «Да родных берагоў», якая была выдадзена ў 43-ім годзе. Мне тады здалося, што вялікія падзеі ўплынулі на Вас і змусілі Вас зрабіць зьмены ў сваім палітычным творстве, пайменна перайсьці ад дробнага падлізьніцтва да праўдзівых патрыятычных тэмаў. Але я памыліўся. Вы не зьмяніліся і за час вайны.

Мне пашчасьціла трапіць на Захад, але й адсюль я сачу за Вашай дзейнасьцяй. Я ня зьдзівіўся, калі прачытаў, што 7-га чэрвеня 47-га году Вас узнагародзілі Сталінскай прэміяй. Ня зьдзівіла мяне й Ваша выступленьне на 2-ім Зьезьдзе пісьменьнікаў савецкай Беларусі ў чэрвені 49-га году, на якім Вы заявілі, што пуцяводнымі агнямі ў нашай пісьменьніцкай дзейнасьці былі й будуць гістарычныя пастановы ЦК ВКП (б). Вашае падлізьніцтва дало Вам і ў 51-ым годзе Сталінскую прэмію. І ўсё гэта за ролю палітрука пры беларускай паэзіі. Для Вас паэзія — гэта толькі спосаб, каб прапхнуцца наперад па партыйнай лініі. І Вы гэта добра ведаеце.

Можна спрачацца аб якасьцях і недахопах мастацкай творчасьці нябожчыка Янкі Купалы або Коласа, але, няма ніякага сумлеву, што яны сапраўдныя паэты. Вашая-ж роля палягала не на ўзбагачваньні беларускай літаратуры, а на тым, каб сачыць за ёй і выкрываць найменшыя адхіленьні ад партыйнай лініі.

Вы толькі крочыце за сваімі партыйнымі кіраўнікамі, і ў вашым вершы «Восень» я знайшоў адбітак якраз гэтых дырэктываў партыі. Вы гаворыце аб свабодным жыцьці й дабрабыце беларускага селяніна, хоць Вы самі паходзіце зь вёскі і добра ведаеце цяжкую долю нашага земляроба. Вы пішаце аб дабрабыце калгасьнікаў. А хіба-ж вашая сястра Валя, якая прыбягала ў школу зь невялічкім акрайчыкам хлеба на ўвесь дзень, магла пахваліцца дабрабытам?

Ведайце, Пятрусь Броўка, што мы якія жывём у вольных краінах, ацэньваем паэзію па яе якасьці й шчырасьці. А якраз ні аднаго, ні другога ў вашых вершах няма. Калі я думаю пра вашую паліцыйную дзейнасьць у беларускай літаратуры, дык прыпамінаю словы Сяргея Ясеніна да Дзям'яна Беднага: «Ты талент свой малы пакрыў вялікай ганьбай».

Веснавая сяўба на Беларусі

(Заканчэньне з 3-яй бачыны)

Упарта накідваная, так званая квадратна-гнёздавая пасадка бульбы, кукурузы, цукровых буракоў і іншых культураў зрываецца. Як паведамляюць савецкія газэты, з агульнай плошчы, толькі 67,4 працэнтаў бульбы пасаджана квадратна-гнёздавым спосабам. У калгасах Аршанскага раёну гэтым «прагрэсыўным спосабам» пасаджаныя толькі 207 гэктараў з агульнай плошчы 1731 гэктараў.

Ня гледзячы на значны недахоп угнаеньняў, на складах Сельхозспаба гадамі ляжыць ня вывезенае калгасамі мінэральнае ўгнаеньне. На першае чэрвеня сёлета на складах ляжыць больш 40 тысяч тонаў угнаеньняў.

У чым-жа прычына няўдач веснавой сяўбы ў гэтым годзе на Беларусі? Кукуруза прынесла шмат клопатаў. Хоць камуністычная прапаганда і ўзнагародзіла кукурузу рознымі прыгожымі эпітэтамі, як «цудоўная культура», «чэмпіён палёў», а Хрушчоў назваў кукурузу «магутнай культурай», недавер да яе не адолены. У мінулым годзе кукуруза не дала пераканальных доказаў, што сілас зь яе у шмат разоў карысьнейшы за ячмень, авёс, карняплоды. А між тым камуністычнае кіраўніцтва стараецца ў бліжэйшыя два гады зусім выцясьніць з палёў Беларусі ячмень і авёс. У шмат якіх калгасах і саўгасах ужо сёлета ячмень скарочаны на 65-70 $^{0}/_{0}$, а авёс на 80-90 $^{0}/_{0}$.

Пасевы кукурузы патрабуюць пільнага дагляду і апрацоўкі. Ужо цяпер у савецкім друку зьмяшчаюцца зацемкі, што за «апрацоўку» кукурузы «узяліся найгоршыя шкоднікі сельскагаспадарчых расьлінаў. Апрача гракоў моцна выказвае сябе чарвяк дратавік». Зарастае кукуруза таксама сьвірэпкаю і хвашчом.

Моцна зацягваецца праца сіласных будоўляў. Неперарможаныя перашкоды стаяць на шляху гэтай працы, бо цэмэнт, цэгла і іншыя матарыялы цяжка дастаць. Ёсьць пагроза, што шмат зялёнай масы прападзе і ня будзе выкарыстана на сілас.

Увесь гэты камплекс цяжкасьцяў і недаверлівыя адносіны ў ратавальную моц Хрушчоўскай «магутнай культуры» бязумоўна ускладніў веснавую сяўбу ў бягучым годзе. Гэта мела ўплыў на выкананьне пасяўных плянаў усіх культураў. Безагляднае, шаблённае і прымусовае ўкараненьне кукурузнага сіласу вельмі дорага абыйдзецца. Дайшло гэта і да камуністычнага кіраўніцтва. Сакратар ЦК камуністычнай партыі Беларусі Патолічаў, які на нарадзе 21-22 чэрвеня сёлета аб датэрміновым выкананьні заданьняў студзеньскага пленуму ЦК КПСС адзначыў:

«Мы ня можам ня ўлічваць таго факту, што поруч з бульбаю на Беларусі зьявілася на вялікіх плошчах яшчэ адна культура — кукуруза, якая таксама патрабуе ўрадлівых зямель, шмат угнаеньняў і добрай апрацоўкі. Аднак мы павінны ўлічваць, што частка калгасаў у гэтым годзе «ўшчаміла» бульбу, гэта значыць пасеялі яе не на лепшых землях, недастаткова ўгноеных» («Советская Белоруссия» 25. 6. 1955).

Хрушчоўскія шаблённыя экспэрымэнты ў сельскай гаспадарцы давялі да сумных вынікаў сёлетняй веснавой сяўбы, якія бязумоўна будуць мець цяжкі адбітак на марным існаваньні калгаснага сялянства. У Рызе на парадзе працаўнікоў сельскай гаспадаркі на скаргі аб цяжкасьцях кіраўніцтва ўзбуйненымі калгасамі Хрушчоў адказаў: «трэба падумаць і падыйсьці да гэтага пытаньня разумна. Там, дзе патрэбна — пайсьці на разбуйненьне». Магчыма, што прынёсшы нязьлічоную шкоду народу, Хрушчову прыдзецца «разумна» падыйсьці, каб адмовіцца ад прымусовага ўвядзеньня кукурузы. Ніхто-ж іншы, як Хрушчоў ад 1950 году ўпарта і прымусова праводзіў узбуйненьні калгасаў па ўсім Савецкім Саюзе, лічачы ўзбуйненьне патэнтаваным сяродкам дзеля падняцьця эканомікі калгасаў.

В. Будзімер

Кнігапіс

„Ля ціхай брамы“ — „Шорах моўкнасьці“

(РЭЦЭНЗІЯ)

У гэтым годзе ў Нью Ёрку выйшлі з друку дзьве кнігі беларускай паэзіі ў выданьні Уладзімера Пелясы: Масей Сяднёў «Ля ціхай брамы» і Янка Юхнавец «Шорах моўкнасьці».

I

Масей Сяднёў — вядомы беларускі паэта на эміграцыі. У 1947 годзе выйшлі ў сьвет два ягоныя зборнікі «У акіяне ночы» і «На край сьвятла», а ў наступным годзе яшчэ дзьве кніжкі «Спадзяваньні» і «Цень Янкі Купалы».

Пасьля сямігодзьдзя літаратурнага зацішша зьявіўся новы зборнік вершаў Масея Сяднёва «Ля ціхай брамы». Паэта пачынае кнігу словамі: «Баюся тых дарог, што я прайшоў аднойчы». У сваёй творчай працы Масей Сяднёў шукае новых дарог, імкнецца да чыстай крыніцы паэзіі, хоць яго, як ён кажа, «пад'юджваліісьці паіць вадой гнаёвай».

З прыгожых узьнёслых мараў паэта йдзе ў жыцьцё расчараваным:

«Таго ўсяго няма,
Лёс нахлусіў паганы».

І ў наступным вершы («Сінія вочы») узмацняецца гэтае горкае пачуцьцё незадаваленьня:

«Як цяжка да аматараў сягоньня не
[належаць
I не запэцкаць ног чужою тваньню.
О, як-бы я хацеў рассунуць межы
Майго зямнога існаваньня».

Масей Сяднёў з тонкай чуласьцяй паэты ўсьведамляе немагчымасьць зьдзейсьненьня сваіх хаценьняў і замкнёны самотай у натхнёным адзіноцтве выказвае тугу па страчанай маладосьці. Знаходзячыся на чужыне, ён мае недавер да людзей, бачыць «нікчэмных душ патоп», бачыць тую масу, якая «зьнявечыць, плюне і адыдзе». Аўтар прызнаецца, што яму «крышку дапяклі мана сяброў і кплівы сьмех нядзараў». Ён кідае ім сьмелы дакор у вадным з сваіх вершаў:

«Адкуль-жа будзе брацца і ў мяне
Да вас любоў, спагада і замілаваньне.
Таксама, як і вы, я дыхаю адным —
Сваім маленькім Я — зласьлівым і
[зайздросным».

Гэтым «маленькім зласьлівым Я» прасякнуты такія лірычныя творы Сяднёва, як «Маса», «Небясьпека», «Сустрэча», «Зьнявера» і «Урывак». Але і ў іх адчуваецца лагода і цяплыня паэтавай душы. Прыгожыя абразкі прыроды і каханьня даюць эмацыянальную сілу такім вершам, як «Асьлепленасьць», «Белыя ночы», «Вясна». Простымі бяз усякай вычварнасьці радкамі аўтар добра перадае чытачу свае настроі і пачуцьці. А як проста, амаль зь дзіцячай наіўнасьцяй перадаецца трагэдыя галуба ў творы «Галубінае сэрца»! Разам з тым гэтае паэтычнае апавяданьне ня можна чытаць бяз узрушэньня. Ягонае мастацкае слова хвалюе аднолькава як дзяцей, так і старых.

Лірыка Масея Сяднёва, зразумелая й мілагучная, зь людзкой шчырасьцяй і глыбокім пачуцьцём даходзіць да сэрца кажнага. Бясспрэчна, кажны з прыемнасьцяй прачытае зборнік вершаў «Ля ціхай брамы».

II

Янка Юхнавец — малады паэта, які рэпрэзэнтуецца першым сваім зборнікам вершаў «Шорах моўкнасьці». Ужо самая назва кніжкі гаворыць аб тым, што аўтар належыць да катэгорыі мадэрністых.

«I шорах моўкнасьці — вадаліў
Жыцьця пакіненага сярод пустэчы» — заяўляе паэта. У гэтым «вадаліве жыцьця» гучыць ягоны голас неяк экстравагантна ненатуральным тэмбрам. Ягоная паэзія перасыпана такімі словамі, як «прокмець», «вокмець», «сузьмень», «скраткі», «вадрысты», «станьва» і іншыя. Сспляценьне нязвычных словаў і нявыразных мэтафараў ляглі ў васнову Юхнаўцовага вершатворства. Цяжка часамі зразумець, што хоча сказаць аўтар. Некаторыя радкі навет дасьведчанаму чытачу застаюцца рэбусам. Напрыклад, «у шчызе подзьмуху ня скутаны прыцем часін». Або ўзяць пачатковы сказ хоцьбы зь вершу «Сакратава»:

«Ціхінь мінулася — разьмёты крылаў
[асьцярожныя
Тайніцай атулі разгаданай ня імі».

I гэтак скрозь ува ўсёй кнізе Я. Юхнаўца гучаць вершы, як незразумелая замова паўночных шаманаў. У гэтым паэтычным хаосе, відаць, так сама ёсьць эмацыянальная сіла ўзьдзейнічаньня на чытача. Напэўна знойдуцца аматары і прыхільнікі такой паэзіі.

Янка Юхнавец — вылучны лірык. Ён можа выказаць лірычныя пачуцьці ў арыгінальнай форме вершу. Ён можа часам стварыць і яркі вобраз:

«Краскі пад узмахам ветру
Былі полымем пажару».

Трэба зазначыць, што такія вершы, як «Марозянае звонкае раньне», «Ты ад крыніцы йшла», «Клікаюць штодня званы маліцца» ёсьць вялікая творчая ўдача паэты. Гэтыя вершы, пазбаўленыя мудрагельства маюць запраўды мастацкую вартасьць. Ідучы ў такім кірунку да паэзіі, Я. Юхнавец можа заваяваць значна шырэйшае кола чытачоў.

К. Рамановіч

„Палесьсе“

літаратурна-мастацкі часапіс, № I (1955). Выд. «Палесьсе» (друк), Монтрэаль-Торонто, Канада.

(Азнаямленьне)

«Ой ты край мой залаты, край мой васільковы...». Словамі паэты Рыгора Крушыны на вокладцы часапісу выказалі выдаўцы свае адносіны й пачуцьці да аднае з найбольш самабытных, арыгінальных і прыгожых частак Беларусі — Палесься, якому й прысьвечаны бадай увесь зьмест часапісу. Вокладку да выданьня густоўна апрацаваў сп. Янка Кузьміч, паставіўшы на галоўны плян літарай «Г» адзін з маляўнічых нацыянальных беларускіх вузораў.

Вітаючы новую выдавецкую задуму, ня прыходзіцца шмат гаварыць аб ейнай патрэбе: ідэя гэткага часапісу даўно ўжо сьпела ды ўрэшце зрэалізавалася групай монтрэальскіх і торонцкіх Беларусаў.

Палесьсе ў беларускай літаратуры мае свой асобны цыкль, карэньні якога сягаюць глыбока ў народную творчасьць. Цыкль гэты стала ўзбагачваўся і нашымі паасобнымі мастакамі слова, пачынаючы ад самых раньніх зь іх. Часапіс «Палесьсе» зьяўляецца спробай сабраць у адно месца даступныя сяньня літаратурныя вартасьці, створаныя на тэму беларускага Палесься. Тут-жа знаходзім і некаторыя навуковыя дадзеныя на гэтую самую тэму.

Рэдакцыя «Палесься» кажа сваім чытачом у канцы часапісу:

«Прысьвячаючы некалькі балонак красе і слаўнай мінуўшчыне нашае дарагое Бацькаўшчыны, спадзяемся пашырыць наступны нумар разьдзеламі «Пакутуючая Беларусь» і «Вольная дыскусія». Запрашаем усе беларускія навуковыя і літаратарскія сілы да супрацы».

«Пасьля цыклю „Палесьсе" праектуецца наступны парадак паасобных сшыткаў нашага Выдавецтва: „Палесьсе і Беласточчына», „Беласточчына і Віленшчына", „Віленшчына і Пскоўшчына" і г. д.».

Зьмест першага нумару «Палесься» пачынае Я. Колас адным із сваіх калішніх вершаў «Родныя вобразы», напісаным яшчэ ў стылі нашаніўскае эпохі: «Вобразы мілыя роднага краю, смутак і радасьць мая!» На тэй-жа першай бачынцы мы знаходзім і адзін зь першых Крушынавых вершаў «Мой край», два радкі зь якога паслужылі моттам для цэлага часапісу.

Далей ідуць: «Палесьсе» — верш Коласа, «Камары» — верш Р. Крушыны, «На Палесьсі» — кароценькі палескі пэйзаж прозаю Т. Гушчы, «Соннае балота» — Н. Арсеньневай, «На цёмнай гладзі сонных луж балота...» — Багдановічаў санэт, «Балота» — кароткі нарыс Ю. Жывіцы, «Восень на Палесьсі» — Т. Гушчы, «Зялёная Прыпяць» — верш С. Х., «Прыпяць» — Я. Коласа, «Беларускае Палесьсе» — этнаграфічная даведка М. Караткевіча, «Дзе Палесьсе?» — гістарычная даведка Бр. Скача, «Край старавечнага харaства» — этнаграфічны нарыс М. Куліковіча, «Зь гісторыі Палесься» д-ра Я. Станкевіча (з «працягам»). Тут-жа знаходзім і «Кароткі жыцьцяпіс пісьменьніка й навукоўца Уладзімера Сядуры (Глыбіннага) да 25-цігодзьдзя яго літаратурна-навуковай дзейнасьці». На заканчэньне зьместу часапісу падаюцца весткі зь беларускага жыцьця ў Канадзе.

Зь ілюстрацыяў у першым нумары «Палесься» зьмешчана пэйзажны фрагмэнт «На Прыпяці» і «Пінск. Від на бульвар». Тут-жа дадзены партрэт юбіляра сп-ра Уладзімера Сядуры.

(Заканчэньне на 8-ай бачыне)

Сяргей Палуян

(Заканчэньне зь 5-ай бачыны)

дара, дзе былі надрукаваны і мастацкія творы, расцэньваўся як зьява літаратурна-грамадзкага і нацыянальнага значэньня на Беларусі.

У гэтай рэцэнзіі С. Палуян палічыў неабходным і важным адзначыць, што ў дадатку да календара дадзена песьня Янкі Купалы «А хто там ідзе?», «пакладзеная на музыку Ф. Рагоўскім. Гэта першы музычны твор беларускі», — заключаў аўтар рэцэнзіі.

Ацэнка, дадзеная С. Палуянам Янку Купалу і Якубу Коласу, амаль супадае па часе й па сэнсе зь вядомай ацэнкай гэтых выдатных паэтаў у лісьце М. Горкага да М. Кацюбінскага з 20 лістапада 1910 г.

Няма ніякага сумлеву, што гістарычна дакладная характарыстыка Я. Купалы і Я. Коласа мела вялізарнае значэньне для зблізжэньня нацыянальных культур украінскага і беларускага народаў.

С. Палуян вітаў выхад у сьвет у беларускай мове клясычнага твору ананімнага аўтара пачатку XIX стагодзьдзя «Тарас на Парнасе». «Цяпер адзін з найбольш папулярных на Беларусі літаратурных твораў выйшаў цалкам пабеларуску, і зьяўленьне яго ў сьвет у новым выглядзе трэба шчыра вітаць», — пісаў ён.

Незадоўга да сьмерці, у сакавіку 1910 году, С. Палуян апублікаваў у часапісе «Українська хата» (№ 3) пачатак шырока задуманай працы зь гісторыі беларускай літаратуры — «Беларуская паэзія ў яе тыповых прадстаўнікох. I. Народная творчасьць і першыя спробы штучнай паэзіі». Невядома, ці былі працягнуты С. Палуянам дасьледваньні гісторыі народнае паэзіі, але нясумлеўна адно: пры бадай поўнай адсутнасьці гісторыі беларускай крытыкі і публіцыстыкі або — правільней — у эпоху ейнага зараджэньня і станаўленьня С. Палуяну давялося сказаць своё першае слова.

Гэты артыкул трэба разглядаць як **першы** разьдзел тады яшчэ ненапісанай гісторыі беларускай літаратуры і народнай вуснай творчасьці.

Праца С. Палуяна, як паказвае падзагаловак, абдымае кола пытаньняў, зьвязаных з традыцыямі вуснай народнай творчасьці.

С. Палуян ня спыняецца на дэталёвай характарыстыцы вуснай народнай творчасьці, што можна растлумачыць, відавочна, адсутнасьцяй у гэны час сабранага матар'ялу, і пераходзіць да ацэнкі ананімных твораў на беларускай народнай мове. — «Энэіды навыварат» і «Тараса на Парнасе».

Цікава адзначыць, што С. Палуян беларускую «Энэіду навыварат» ставіў у сувязьне з францускім вузорам, а з «Энэідай» клясыка ўкраінскае літаратуры I. Катлярэўскага, паказваючы, што ананімны беларускі твор зьявіўся як «пасьлядоўнік „Энэіды" Катлярэўскага».

Дадатня ацэньваючы паэму ў цэлым, аўтар у той-жа час дапусьціў памылку, сьцьвярджаючы, што гэты твор не пакінуў па сабе «ніякіх пасьлядоўнікаў», «не зрабіў уплыву на далейшую літаратуру». Аднэй з прычын гэтага ён лічыў «жаргоннасьць» у мове паэмы. Затое вельмі высока ставіў цудоўную сатырычную паэму «Тарас на Парнасе», напісаную «чыстай народнай мовай», што дапамагло ёй папасьці «глыбока ў сялянства».

Перайшоўшы да характарыстыкі «штучнай паэзіі» (так С. Палуян зваў у супрацьлегласьць вуснай народнай паэзіі мастацкую літаратуру), аўтар падрабязна разьбірае творчасьць літаратара першай палавіны XIX стагодзьдзя, А. Рыпінскага, аўтара кнігі «Беларусь» (1840) «Добры пан, верны халоп — сярэднявяковая, рамантычная ідылія...» — іранічна заўважае аўтар дасьледваньня.

Адмоўную ацэнку дае С. Палуян і другому пісьменьніку Яну Баршчэўскаму, аўтару твораў «на тэмы зь беларускага жыцьця».

Артыкул заканчваецца справядлівым сьцьверджаньнем, што «сапраўдным (падкрэсьлена С. Палуянам — В. П.) беларускім пісьменьнікам, першым літаратурным імем на безьлітаратурнай Беларусі» трэба лічыць В. Дуніна-Марцінкевіча. Ніякай разгорнутай ацэнкі творчасьці В. Дуніна-Марцінкевіча тут няма. Відавочна, С. Палуян зьбіраўся ад «перадгісторыі» беларускай літаратуры» перайсьці да запраўднай гісторыі літаратурнага жыцьця беларускага народу, але сьмерць перашкодзіла яму ажыцьцявіць сваю задуму. Але й гэтага артыкулу дастаткова, каб сьцьвярдзіць значнасьць спробы С. Палуяна пазнаёміць украінскага чытача з пачаткамі гісторыі беларускай літаратуры.

Малады пісьменьнік памёр, ня зьдзейсьніўшы і паловы сваіх творчых задум. Акрамя работы над дасьледваньнем гісторыі беларускай літаратуры, С. Палуян зьбіраў матар'ялы зь гісторыі беларускага народу, намерваўся прыняць удзел у складаньні хрэстаматыі для беларускай школы.

Сьмерць С. Палуяна цяжка адгукнулася ў сэрцах ягоных чытачоў і сяброў. Янка Купала прысьвяціў С. Палуяну верш — «Памяці С. Палуяна», М. Багдановіч — вершы «С. Палуяну» (Трыялет) і «С. Е. Палуяну».

Жыцьцё і творчасьць аднаго зь ідэйных паплечнікаў Янкі Купалы і Якуба Коласа мае вялікую цікавасьць для навуковага разуменьня вытокаў беларускай рэвалюцыйна-дэмакратычнай публіцыстыкі і крытыкі пачатку XX стагодзьдзя.

В. Піўтарадны
дацэнт
Львоўскага педагагічнага інстытуту
(Паводля «Літаратуры й Мастацтва» з 14. V. 55)

Г. А. Такаеў

Аб Бэрыі, Керэнскім, рэвалюцыі й контррэвалюцыі

(Працяг з папярэдніх нумароў)

52. Утварэньне «калектыўнага кіраўніцтва».

Звычайна, паўставала пытаньне аб спадкаемніку Сталіна. Бэрыя, і часткава Мікаян, пад ніякімі ўмовамі не маглі згадзіцца на назначэньне Молатава або Булганіна. Молатаў і Булганін пад ніякімі ўмовамі не маглі згадзіцца на назначэньне Бэрыі або навет Мікаяна. Гэта выплывала зь лёгікі даўгалетняй варожасьці. Пра Кагановіча не магло быць і мовы, таму што ён — Жыд: гісторыя Расеі-СССР ня ведае ніводнага прыкладу назначэньня шэфам ураду Жыда. А Варашылаў, Хрушчоў, Швэрнік і іншыя проста не адказвалі для такіх роляў.

Каб выйграць на часе і ў такую крытычную хвіліну падзеям ня даць выйсьці навонкі, — групы, якія супэрнічалі, без асаблівага энтузіязму згадзіліся на часовы й гнілы кампраміс: назначыць прэм'ерам Маленкава, чалавека, які мае некаторыя здольнасьці і які падтрымліваў «добрыя дачыненьні» з абедзьвюма групамі. Так паўстала «калектыўнае кіраўніцтва ў наступным складзе:

	МАЛЕНКАЎ	
МОЛАТАЎ		БЭРЫЯ
БУЛГАНІН		МІКАЯН
	КАГАНОВІЧ	

Тут важныя не афіцыйныя назвы пасад, а дачыненьні сілаў, балянсаваньні груп. Левая пара арыентавалася выказьнікам «гістарычнай Расеі», а правая пара — выказьнікам нерасейскіх народаў, хаця абедзьве пары былі ў ваднолькавай меры ворагамі ўсіх народаў. Маленкаў, апартуністы-прыстасаванец, граў ролю часова балянсіра, гнілога каромесла. Кагановіч, як найлепшы арганізатар у Крэмлі, стаўся заступнікам у вагульных пытаньнях, фактычным піхачом Маленкава. Молатаў узноў атрымаў доступ да вонкавай палітыкі, — Мікаян атрымаў доступ да вонкавага гандлю; Булганін — стаў на чале збройных сілаў савецкай арміі, Бэрыя — на чале збройных сілаў міністэрства нутраных справаў. Гэтак было збалянсаванае «калектыўнае кіраўніцтва». Але цяпер ведае кажны, што гэта было часовае і гнілое балянсаваньне, якое прывяло да разгрому «бэрыяўцаў».

53. Галоўныя памылкі Бэрыі — Мяркулава

Галоўныя памылкі Бэрыі — Мяркулава палягалі на наступным:

Папершае, яны ігнаравалі той факт, што вельмі пасьпешна й яскрава выяўленае скасаваньне такога далікатнага міністэрства, як МГБ, ня можа прайсьці бясьсьледна, бяз скрыпу.

Падругое, Бэрыя ня ўлічыў, што Мяркулаў і Абакумаў мелі вельмі многа пэрсанальных парахункаў зь верхавінкаю МГБ, вось-жа не маглі быць ані аб'ектыўнымі, ані асьцярожнымі пры яго ліквідацыі.

Патрэйцяе, фармальнае скасаваньне МГБ не магло быць раўназначным фактычнаму яго скасаваньню: тысячы ўцалелых былі ўключаныя ў МВД, перайшлі ў беспасярэдняе падпарадкаваньне Бэрыі, дзе прадаўжалі сваю антыбэрыяўскую дзейнасьць у больш выгодных умовах.

Пачацьвертае, Бэрыя і Мяркулаў ігнаравалі той факт, што армейская разьведка кроўю павязаная з усімі галінамі, працуе на генэральны штаб, на міністэрства абароны, на армію, якія звычайна, не маглі астацца абыякавымі; трэба падчыркнуць, што гэты факт адыйграў фатальную ролю для бэрыяўцаў.

Папятае, Бэрыя і Мяркулаў ня ўлічылі, што давольнае падпарадкаваньне сабе разведвальных ворганаў міністэрства замежных справаў датыкае самых асноваў аўтаноміі гэтага міністэрства, патрасае пасольствамі, гневае дыпляматычны корпус.

Пашостае, Бэрыя і Мяркулаў ня ўлічылі тых абставін, што пасольствы й разьведвальныя ворганы міністэрства вонкавых справаў, перабываючы ў вонкавым сьвеце, маюць дасканальныя магчымасьці для тварэньня небясьпечных правакацыяў звонку; трэба падчыркнуць, што і гэта адыйграла фатальную ролю.

Пасёмае, Бэрыя і Мяркулаў не прадпрынялі безадкладных хірургічных захадаў у дачыненьні да самага міністэрства замежных справаў.

Павосьмае, ведамыя захады ў справе замены кіраўнікоў МВД-МГБ у рэспубліках і вобласьцях праводзіліся павольна, мляўка, вельмі дэманстрацыйна.

Падзевятае, яны забыліся або прымушаныя былі забыцца, што МГБ і МВД зьяўляюцца зброяю ЦК КПСС і перабываюць пад партыйна-палітычнай кантроляй ЦК КПСС.

54. Кліка Гамарніка й партыйны апарат.

Апошняя фраза поўная зьместу. Ведама, што прамолатаўская верхавінка МГБ змагла паставіць свайго правадыра Ігнацьева на становішча сакратара ЦК КПСС задоўга да разьвязкі падзеяў. Бэрыя ня мог не разумець, што гэта ёсьць спроба паставіць яго самога пад кантролю МГБ. Існуюць падставы прыпускаць, што да гэтага руку прылажыў і Паскрабышаў, мабыць, з мэтаю не дапусьціць да надмернага ўзмацненьня Бэрыі. Ворагі апошняга ведалі, што ён да партыйнай працы адносіцца із зьнявагаю, уважаючы яе ўдзелам толькі дэмагогаў і няробаў. Яны ведалі, што ў запраўднасьці партыйная бюракрацыя зьяўляецца рашаючаю сілаю.

У сувязі з гэтым цікава ўспомніць пра другіх змоўнікаў, пра групу былага кандыдата палітбюра і начальніка галоўнага палітычнага ўпраўленьня чырвонай арміі — **Гамарніка.** Апошні намаляваў такі абраз: СССР — гэта вялізарная радыяантэна; фактычная антэна — гэта РСФСР, Расея; саюзныя й аўтаномныя рэспублікі зьяўляюцца яе разгаліненьні; на вяршаліне антэны — шкляная кулька, а ў ёй — палітбюро ЦК ВКП(б); калі мы хочам сьцінуць кульку, дык мусім; або падрэзаць некалькі разгаліненьняў, — тады кулька зваліцца разам з антэнаю й разаб'ецца ўшчэнт, або трэба залезьці па жэрдцы да кулькі і яе сьцінуць, — тады ўцалеюць і антэна і разгаліненьні...

Кажная з гэтых мэтодаў, на думку Гамарніка, мае перавагі й недалікі, але ніводная зь іх ня можа быць зьдзейсьненая бяз удзелу або хоць-бы нэўтралізацыі партыйнага апарату. У спэцыфічных умовах СССР ніхто ня можа разьлічаць на пасьпех змаганьня, — гаварыў I. Осеп'ян, — **калі** ня будзе забясьпечанае падтрыманьне партыйнага апарату.

Я ня зьбіраюся прылучацца ці адмяжоўвацца ад гэтых мэтодаў, але трэба падчыркнуць, што Бэрыя і Мяркулаў, наадварот, да ролі партыі адносіліся зь дзіўнаю бясьпечнасьцю. Яны адсунулі Ігнацьева, але далей не пайшлі. Яны лічылі, што хопіць паставіць на чале ЦК КПСС якога-небудзь Хрушчова і ўсё будзе, як трэба.

55. У чым палягае сіла партыі?

Мы гаворым аб манаполіі, але чаму гэта магчыма? У чым прычына такіх вельмі катэгарычных заяваў Гамарніка й Осеп'яна? З чым трэба лічыцца нашым вызвольнікам?

Прэзыдыюм ЦК КПСС пануе, галоўным чынам, пры дапамозе камуністычнай партыі. Прэзыдыюм ёсьць мазгом і воляй імпэрыі, — партыя ёсьць нэрвамі імпэрыі, яе дыхальнымі ворганамі, вачамі, вушамі, ротам, голасам, зрокам, крывяносная сыстэмай. А дзяржаўны апарат? Ён ёсьць усяго толькі рукамі й нагамі, значыцца выканальнымі ворганамі. Праўда, рукі могуць выкалоць вочы, але будзем памятаць, што рукою таксама кіруе мозг.

У іншых краінах партыі існуюць пры дзяржавах, у СССР дзяржава і яе ўрад існуюць пры партыі, для партыі, пад партыяй. Яна, толькі яна — у васобе прэзыдыюму ЦК КПСС, скіроўвае ўсе віды дзейнасьці савецкага грамадзкага й дзяржаўнага ладу. Яна, і толькі яна, як актыўна прысутная ў установах, закладах, прадпрыемствах, вайсковых пададдзелах, скрозь ёй дадзенае ўзаконенае права палітычнае й іншае кантролі. Яна мае права вымагаць ад кажнага дзяржаўнага дзеяча адсунуць ці прызначыць кажнага чалавека на якую толькі хаця пасаду.

Не дарма-ж гаворыцца ў статуце КПСС, што партыя зьяўляецца кіруючаю сілаю. Для ілюстрацыі прывядзём адну ў вышэйшай меры аўтарытэтную тэзу:

«Найвышэйшым выказьнікам кіруючай ролі партыі ў Савецкім Саюзе — гаворыць Сталін, — трэба вызнаць той факт, што **ніводнае** важнае палітычнае ці арганізацыйнае пытаньне ня вырашаецца ў нас нашымі савецкімі і іншымі арганізацыямі бязь кіраўнічых інструкцыяў партыі» («Пытаньні ленінізму», бач. 121). У гэтым — сіла партыі. З гэтым трэба лічыцца.

(Далей будзе)

Занядбоўваньне Багушэвічавае спадчыны

Францішак Багушэвіч (1840—1900) — агульнапрызнаны бацька новае беларускае літаратуры і адзін з наймагутнейшых рухавікоў нашага нацыянальнага адраджэньня. Маючы бунтарную натуру, магутную сілу мастацкага слова і беспасрэдныя веды цяжкое нядолі свайго народу, — ён узьняўся ў гісторыі Беларусі апошняга стагодзьдзя, як біч нацыянальнага сумленьня.

Паэта ў прадмове да свайго зборніка вершаў «Дудка беларуская» пісаў: «Наша мова для нас сьвятая, бо яна нам ад Бога дадзеная, як і другім добрым людзям, і гаворым-жа мы ёю шмат і добрага, але так ужо мы самі пусьцілі яе на зьдзек, не раўнуючы, як і паны вялікія ахватней гавораць пафранцузку, як пасвойму. Нас-жа ня жменька... Чытаў я ці мала старых папераў, па дзьвесьце, па трыста гадоў таму пісаных у нашай зямлі і пісаных вялікімі панамі, а нашай мовай чысьцюсенькай, як-бы вот цяпер пісалася. Увідзеўшы гэта, я часта думаў: Божа-ж мой, Божа! Што-ж мы за такія бяздольныя?!..»

Францішак Багушэвіч змагаўся супраць камплексаў ніжэйшасьці й заганасьці, якім апутвалі наш народ маскоўскія і маскальскія валадары; ён будзіў нацыянальную годнасьць і гордасьць Беларуса. Такім Багушэвіч застанецца для нас назаўсёды. І як доўга Беларусь будзе цярпець зьдзек і паніжэньні, ён заўсёды з радкоў цэлае сваё творчасьці будзе папракаць нам: «Нас-жа ня жменька... Што-ж мы за такія бяздольныя?!»

*

У савецкай Беларусі шмат будуюць цяпер музэяў і помнікаў. Няма добых жыльлёвых памешканьняў, не заўсёды павыбрукоўваныя вуліцы, але ўсюды парастаўляны манумэнты, абэліскі, статуі. Мінуўшчыня й нябыліцы робяць прапаганду. Але занядбоўваецца і перасьледуецца ўсё, што, у тон Багушэвічавае дудкі, будзіць і падтрымоўвае нацыянальную сьведамасьць нашага народу. Занядбоўваецца і сам Багушэвіч. Занядбоўваецца да такой ступені, што самі Беларусы пачынаюць падымаць голас у вабароне памяці свайго вялікага нацыянальнага змагара. Бо калі нельга сяньня прадстаўляць Францішка Багушэвіча ў паўніні ягонага нацыянальнага абліччы, дык трэба прынамся хоць успамін захаваць об ім. Гэтага якраз і дабіваюцца Беларусы ад сваіх гаспадароў празь «Літаратуру й Мастацтва» (гл. нумар з 2. 7. 55) пры дапамозе карэспандэнцыі ў рэдакцыю газэты пад загалоўкам «Увекавечыць памяць паэта -дэмакрата».

Адтуль мы й даведваемся аб тым жахлівым запушчаным стане, у якім апынулася ўся Багушэвічава спадчына, дзякуючы русыфікацыйнай палітыцы савецкага ўраду на Беларусі. «Літаратура й Мастацтва» піша на гэтую тэму:

«Імя паэты-дэмакрата Францішка Багушэвіча дарагое кажнаму, хто любіць родную літаратуру. Ягоныя лепшыя творы ўвайшлі ў залаты фонд беларускае паэзіі і карыстаюцца шырокай папулярнасьцяй у народзе.

«На жаль, тыя, хто непасрэдна заклікаены клапаціцца аб увекавечаньні памяці паэты, не праяўляюць да гэтай справы належнай зацікаўленасьці.

«Аб гэтым гавораць у сваіх пісьмах чытачы нашай газэты Л. Высоцкі — супрацоўнік аршанскай газэты і А. Цуканаў — дырэктар Дому адпачынку «Ашмяны»:

«Нядаўна мы пабывалі ў вёсцы Кушляны Сольскага сельсавету Смаргонскага раёну на радзіме Ф. Багушэвіча і ў вёсцы Жупраны на Ашмяншчыне, дзе знаходзіцца магіла паэты. Нам давялося ўпэўніцца, наколькі незадэкаваны зданыя забыцьцю месцы, зьвязаныя зь ягонай літаратурнай дзейнасьцяй і памяцяй. Дом, у якім Багушэвіч правёў апошнія гады жыцьця, знаходзіцца ў запушчаным стане, доўга капітальна не рамантаваўся. У ім разьмешчана цяпер сельская бібліятэка. Дарэчы сказаць, тут няма ні памятнай дошкі, ні партрэта паэты, ні выстаўкі, а творы яго прадстаўлены... 2 экзэмплярамі.

«Запушчана й магіла Ф. Багушэвіча на сельскіх могілках у Жупранах. Яе можна знайсьці толькі паводля груба зьбітага невялічкага драўлянага абэліску і дошчачы з выцьвілым надпісам».

Далей «Літаратура й Мастацтва» адзначае, што «ў пісьмах чытачоў робіцца папрокі і ў адрас дзяржаўнага выдавецтва БССР. Кніг Ф. Багушэвіча амаль няма ў продажы. У апошні раз творы паэты былі выдадзены некалькі год таму невялікім тыражом. Няма таксама і неабходнай крытыка-бібліяграфічнай літаратуры аб ягонай творчасьці».

*

Так нішчыць «прыйшоўшы Хам» нашы нацыянальныя й літаратурныя вартасьці. Аб адных забаронены і ўспамін, другіх ахайваецца на ўсіх скрыжаваньнях, трэйціх фальсыфікуецца, іншыхжа проста кідаюць у забыцьцё.

Але як нельга зьнішчыць цэлага народу беларускага, так нязьнішчальныя застаюцца ў памяці гэтага народу і ягоныя найлепшыя сыны. А такім быў Францішак Багушэвіч. Такім і застанецца...

С. Ясень

Падзяка ад выд. «Бацькаўшчыны»

Аддзел ЗБК у Садбуры (Канада) правёў збор ахвяраў на газэту «Бацькаўшчыны». Ніжэй падаём сьпіс нашых Паважаных Ахвярадаўцаў, выказваючы пры гэтым шчырую падзяку і ім, і кіраўніцтву аддзелу ЗБК у Садбуры. Ахвяры на «Бацькаўшчыну» зьлажылі Спадары.

1.	Хведар Баслык	— 10 дал.,
2.	Лявон Наркевіч	— 10 дал.,
3.	Хведар Шульга	— 10 дал.,
4.	Мікалай Буцько	— 5 дал.,
5.	Сьцяпан Залеўскі	— 5 дал.,
6.	Васіль Прыстаўка	— 5 дал.,
7.	Мікалай Прыстаўка	— 5 дал.,
8.	Д. К-іч	— 5 дал.,
9.	А. Фалько	— 4 дал.,
10.	Юрка Гарадзейчык	— 3 дал.,
11.	Кастусь Каранеўскі	— 3 дал.,
12.	Хведар Карыба	— 3 дал.,
13.	Пётра Бобрык	— 2 дал.,
14.	Сяргей Дзюшка	— 2 дал.,

«Палесьсе»

(Заканчэньне зь 7-ай бачыны)

З гледзішча графікі, разьмяшчэньня матар'ялу і характару шрыфту часапіс рэпрэзэнтуецца вельмі ўдала, з нагоды чаго трэба шчыра прывітаць ягоных выдаўцоў. Засьцярогу выклікае хіба надта-ж «смутны й цягучы» тон Коласавага вершу «Родныя вобразы», якім пачынаецца зьмест часапісу, і дзе, звычайна, зьмяшчаюцца рэчы, што маюць адтвараць сабой настрой і спадзяваньні аўтараў выданьня (асабліва ягонага першага нумару). На гэтым месцы хацелася-б бачыць штосьці больш бадзёрае й энэргічнае. Аб гэтым наагул трэба памятаць усім выдаўцом, асабліва ў нашых умовах, — трэба захоўваць у выданьнях прыродную беларускаму вызвольнаму руху ягоную маладосьць і рэвалюцыйнасьць.

Як мы ўжо бачылі із слоў «ад рэдакцыі, выдаўцы «Палесься» паставілі перад сабой вялікае й адказнае заданьне на выдавецкай ніве. Пачын гэткі застаецца толькі прывітаць ды шчыра пажадаць ягоным ініцыятарам як найхутчэй і найлепш зьдзейсьніць яго. Пры гэтым нікому з нас ня трэба забывацца, што за справу гэтую ўзяліся людзі, якія перш за ўсё зьвязаныя заработкаваю працай і выдавецкай рабоце могуць прысьвяціць толькі свой вольны час і свой собскі заробак. Таму абавязкам кажнага Беларуса, якога цікавіць выдавецкае жыцьцё нашае эміграцыі, і якога цешаць такія выданьні як часапіс «Палесьсе», мусіць быць прыйсьці зь як найшырэйшай дапамогай выдавецтву й рэдакцыі «Палесься».

Усіх зацікаўленых гэтай справай просім зьвяртацца на адрас:
„Palessie", 4345 St. Urbain St., Montreal, Q., Canada.

Я. Запруднік

Зь беларускага жыцьця ў Канадзе

Тут нядаўна былі ўрачыста адсьвяткаваныя 100-я ўгодкі Лёндану. У праграму сьвяткаваньня ўваходзіў, між іншага, і «паход нацыянальнасьцяў». Ад імя Беларусаў удзел у паходзе ўзяў сп. В. Іваноўскі, які ў нацыянальнай вопратцы і з панкартам «Беларусь» рэпрэзэнтаваў беларускую групу.

*

6-га ліпеня тут быў наладжаны тэлевізійнай станцыяй вечар рэпрэзэнтацыі нацыянальных вопратак тых народаў, прадстаўнікі якіх жывуць у Лёндане. Набралася іх каля 27: бадай з усіх краін Эўропы, зь Японіі ды некалькі краінаў Паўдзённае Амэрыкі.

Ад імя Беларусаў Лёндану ўдзел у вечары ўзяла сп-ня Л. Рагуліха ў цудоўнай нацыянальнай вопратцы.

Сп-ру Іваноўскаму і сп-ні Рагуліхе належацца заслужаная падзяка і пажаданьні далейшых удач у справе беларускае рэпрэзэнтацыі ў Канадзе.

С. С.

АБВЕСТКА

Выйшаў з друку пяты (**другі па чарзе**) выпуск Беларускага Песеннага Зборніка **кампазытара праф. Міколы Куліковіча: «Беларускія Патрыятычныя Песьні для Мяшанага Хору».** Выпуск разьлічаны для выканьньня ў часе абходзінаў нацыянальных урачыстасьцяў, на эстрадзе і ў хаце. Тэксты песьняў узятыя з паэзіі Янкі Купалы, Максіма Багдановіча, Паўлюка Труса, Уладзімера Дубоўкі, Натальлі Арсеньневай і інш.

Новы выпуск можна атрымаць паводле наступнага адрасу:
Mr. V. Duniec, 1020 Kenilworth Ave, Cleveland 13, Ehio. U. S. A.

Выдавецтва «Бацькаўшчыны» выдала партрэт нашага найвялікшага паэты й прарока беларускага адраджэньня

Янкі Купалы

Партрэт выдадзены на добрай бліскучай паперы размерам 39×20 цэнтымэтраў. Цана аднаго партрэту 50 амэр. цэнтаў або іхная раўнавартасьць у мясцовай валюце. Выпісваць з Адміністрацыі «Бацькаўшчыны» або з нашых Прадстаўніцтваў паза Нямеччынай.

Ліст у Рэдакцыю

Паважаны Спадару Рэдактару,

не адмоўцеся, калі ласка, надрукаваць у «Бацькаўшчыне» наступнае:

Даведаўшыся,што некаторыя мае знаёмыя выказалі зьдзіўленьне, каб, робячы ім якія ўслугі ў іхнай грамадзкай працы, падазалі іхныя прозьвішчы з тым, што будзе ім даная магчымасьць у тым-жа месцу (газэце, часапісе) зрабіць патрэбныя (зь іхнага гледзішча) выясьненьні, я шчэ да сябе прылучаюся да такога зьчэньня і буду ўдзячны за яго спаўненьне.

Я. Станкевіч

У Нью Ёрку, 8 ліпня 1955.

**ЗЬВЯРНЕНЬНЕ
да выдаўцоў і собсьнікаў беларускіх кніжак на продаж**

Пасьпешна трэба выдаць каталёг беларускіх кніжак і часапісаў, якія можна купіць на гэтым баку зялезнае завесы. Часта розныя ўстановы зварочуюцца з просьбаю прыслаць ім каталёг беларускіх кніжак, і нельга гэтага зрабіць, бо каталёгу няма.

Дзеля таго я зварочуюся да ўсіх арганізацыяў і прыватных асобаў із просьбаю прыслаць мне, як рэфэрэнту культуры Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня, ведамкі, якія яны маюць на продаж беларускія кніжкі й часапісы, падаючы аўтара, назоў кніжкі і пераклад яго на ангельскую мову, месца й год выданьня, колькасьць бачынаў, цану і адкладны адрас, на які трэба зварочацца, купляючы кніжкі. Адзержыўшы такія ведамкі, Беларуска-Амэрыканскае Задзіночаньне выдасьць каталёг.

Я. Станкевіч

ЗЬВЯРНЕНЬНЕ

да ўсіх, хто мае беларускія тэатральныя творы

Сяброд беларускае эміграцыі ў Задзіночаных Гаспадарствах Амэрыкі, а пэўне і ў іншых краёх, ёсьць вялікая нястача беларускіх тэатральных твораў. ад чаго запыняецца тэатральная дзейнасьць.

Дзеля таго я зварочуюся да ўсіх, хто мае вывезеныя з Бацькаўшчыны тэатральныя творы, або ведае, у каго яны ёсьць на гэтым баку зялезнае завесы, з просьбаю наказаць мне пра гэта на адрас:
Dr. John Stankievich. 6 Vandervoort Place, Brooklyn 37, Nev York. U.S.A.

Даведаўшыся, якія дзе ёсьць творы, будзем старацца іх размножыць.

Я. Станкевіч,
рэфэрэнт культуры Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня ў ЗГА.

Ахвярапрынашэньне Івана Іванавіча

(фэльетон «Советской Белоруссии» з 20. 5. 55)

Гэты дзень Іван Іванавіч Грыгор'еў захоўвае ў добрым успаміне. Год таму, 15 травеня, адбыліся перавыбары яго на пасаду старшыні ўправы Гарадзенскага абласпажыўсаюзу (абласнога спажывецкага саюзу). Выбары адбываліся на другім абласным зьезьдзе ўпаўнаважаных спажывецкае каапэрацыі.

Праўда, сам мамэнт выбараў ня быў варты ўвагі. Загэта баўленьне часу адразу пасьля выбараў, аж да раніцы 16 травеня, было запраўды поўнае прыемных цудаў.

...Сталы гнуліся ад дастатку стравы і гарэлкі... Звон судзьдзя... Стрэлы адкрываных бутэлек з пазалочанымі і пасярэбранымі этыкеткамі... І галоўнае, — зямныя паклоны, медаёносныя прывітаньні:

— За здароўе дарагога Івана Іванавіча!

— За многія леты Івана Іванавіча!

— За наймілейшага ўлюбенца публікі Івана Іванавіча!

Для адказаў на гэтыя тосты Грыгор'еў спачатку выкарыстаў сваю собскую праMOBу. Аднак пад дзеяньнем марачнага каньяку ён раптам перастаў гаварыць і выпускаў толькі нейкія незразумелыя прысутным зыкі... Давялося заменіць гаварэньне ўдзячных слоў адказу цалаваньнем. Але й тут неўзабаве здарылася «засечка». Пасьля аднаго з тостаў паздраўляны так ахмялеў, што палез з абдымманкамі да заліўнога парасяці, што ляжала на талерцы...

Урачыстасьць адбывалася не на кватэры Грыгор'ева, а ў выязным буфэце гарадзенскага рэстарану «Нёман». У выніку гэтага Грыгор'еў доўга яшчэ заставаўся на банкеце і няўпэўненым вымаўленьнем рук прабаваў дырыгаваць то «Песьняю пра Ермака», то «Шумел камыш деревья гнулись».

— Тысяча! — замэльдаваў Грыгор'еў перцы падлік выдаткаў галоўны распарадчык басяды Хартонік, ён-жа заступнік начальніка гандлёвае ўправы абласпажыўсаюзу.

— Дзьве тысячы! — неўзабаве прыйшоў рапарт другога распарадчыка — старэйшага таваразнаўца мяса-яйкавага аддзелу нарыхтоўчае ўправы Сулая (гэта калі на стол была выстаўлена другая батарэя каньякоў, налівак, шампанскага).

— Ахвяроўваю!.. — барматаў Іван Іванавіч і рабіў жэст у кірунку кішэні, нібы хочучы ў гэты-ж мамэнт выцягнуць адтуль пачку крупных асыгнацыяў.

— Чатыры тысячы пяцьсот! — шапталі між тым распарадчыкі.

— Пяць тысяч...

— Шэсьць з паловай...

Але ўсе гэтыя рапарты тапіліся ў наступных прывітах віна. Ніхто тут больш нікога ня слухаў, а толькі замяўляў, як выказваліся шмат якія назіральнікі, «чаго душа хацела».

— Шчодрая рука ў гарадзенскага Івана Іванавіча! — можа сказаць неасьведамлены чалавек. — Вылажыў на пачастунак не адзін свой месячны заработак!..

Папярэдзім аднак перад наіўнымі памылковымі вывадамі. Справа ў тым, што ўвесь свой заработак Грыгор'еў пакідаў у цэласьці й захаванасьці. П'яную оргію ён наладзіў за народныя грошы.

Пасьля закрыцьця зьезду ўпаўнаважаных рэстаран «Нёман» прадставіў абласпажыўсаюзу разьлік і сьпісаў у дабраахвотным ці прымусовым парадку 19.438 рублёў.

За што?

У шасьцірадковым акце, замацаваным подпісамі начальніка адміністрацыйна-гаспадарчага аддзелу Межлумава, начальніка праматваравага аддзелу Хартоніка, начальніка фінансавага аддзелу Цярэньцева і трох буфэтчыцаў рэстарану «Нёман», на гэтую тэму гаворыцца досыць лаканічна: «На кармленьне дэлегатаў па талёнах 14 і 15 траўня ў суме 18.432 рублі 48 капеек».

Што-ж гэта за талёны?.. Аказваецца, што яны ўзаконены, прадугледжаны каштарысам на харчаваньне патрабуючых (!) дэлегатаў з разьліку 26 рублёў на дзень. Ёсьць сьпіскі тых, што «харчаваліся». Цяжка аднак уявіць сабе, каб у ліку «алчушчых і жаждушчых» прадукцыі рэстарану «Нёман» быў начальнік аблмесптрому т. Брыкоў, дзеля таго, што ён быў тады на лячэньні ў вадным зь шпіталёў Менску. Тое-ж можна сказаць і аб начальніку абласнога гандлёвага аддзелу т. Пакручыну, які быў у траўні-чэрвені запраўды за краем сьвету ад Горадні — у крымскай санаторыі «Алупка». Іх аднак уключылі ў сьпісак...

Кіраўнікі абласпажыўсаюзу на конта гэтага непахісныя:

— Усе былі, усе бралі талёны і усе елі!..

— Тады пакажэце расьпіскі аб атрыманьні талёнаў, — настойвалі рэвізоры з абласнога фінансавага аддзелу.

Зразумела, што расьпісак у аблспажыўсаюзе няма.

— Добра, — кажуць рэвізоры, — дапусьцім, што ўсе выбраныя дэлегатамі атрымоўвалі талёны і згодна складзенага каштарысу елі на абед капусту й кашу, а на сьнеданьне й вячэру — катлеты, гуляш і запівалі яго гарбатай. Але куды-ж дзеліся яшчэ 8.140 рублёў?..

— Як куды? Былі запрошаныя — 30 асобаў, на іх выдаткавалі!.. А яшчэ 41 асоба (!) абслугоўваючага і зраўнанага зь ім пэрсаналу.

Для довадў да «справы» далучаны сьпісак шэрагу асобаў зь сем'ямі, залічаных у катэгорыю «абслугоўваючага і зраўнанага зь ім пэрсаналу». Хартонік і Сулай атрымоўвалі «прахарчавальныя» талёны за «абслугоўваньне закрытага буфэту». гэта значыць буфэту, дзе на працягу цэлага зьезду ўпаўнаважаных піў і закусваў бясплатна Грыгор'еў і ягоныя блізкія асобы.

Далей ідзе выдаваньне талёнаў быццам за «мастацкае афармленьне залі паседжаньняў», г. зн. памешканьня акругавага драматычнага тэатру. Але-ж і бяз гэтага за афармленьне і за спэктакль тэатру было заплочана згодна з умовай 7 тысяч рублёў. У ролі «мастацкіх афармляльнікаў» выступалі начальнік вытворчага аддзелу аблспажыўсаюзу Замяцін і інжынэры-каштарысы Зарожны і Ягораў.

Далей ідуць самі-ж раздавальнікі талёнаў (дзьве асобы), чатырох «што сустракалі дэлегатаў на станцыі», трох, «што абслугоўвалі і сачылі за парадкам у залі рэстарану», арганізатар буфэту Раханаў — кіраўнік аддзелу агульнага харчаваньня аблспажыўсаюзу, двох «спрауджальнікаў накіравальных пасьветак», трох кантралёраў-рэвізораў і ўсе сябры рэвізійнай камісіі, «зьвязанае з заляй паседжаньняў» і, урэшце, проста толькі наведаўшыя залю паседжаньняў начальнік планавага аддзелу нарыхтоўчае ўправы Тырдова, начальнік прававое групы Фундатар, начальнік харчавога аддзелу Судакоў, начальнік аддзелу Ганчарова, дырэктар птушка-яйкавай базы Шарсьцьнёва, дырэктар базы «Галоўлікёрга-рэлка» Фішкоў і іншыя.

Рэвізорам заставалася толькі перамножыць лікі. У выніку атрымалася 2.132 рублі. Нестае, такім чынам, паводля самых грубых падлікаў 4.368 рублёў.

Вось ужо мінуў год ад часу выбараў, а рэвізоры ўсе яшчэ бездапаможныя заклікаць да парадку Івана Іванавіча. Бездапаможныя некаторыя рэвізоры ў Горадні!

Што-ж здарылася? Адкуль гэтае бясьсільле? Хіба-ж няма ў Горадні абласных партыйных і савецкіх робітнікаў і рабітнікаў пракуратуры? Зразумела, ёсьць.

Вось, сказаць-бы, пракурор вобласьці т. Аляксееў. Гэта-ж ён выступіў на зьезьдзе каапэратараў зь вялікай прамовай і сказаў:

«Галоўнае ў сацыялістычнай законнасьці — гэта ахова сацыялістычнае собскасьці ўва ўсіх ейных відах. І нездарма ў законах запісана, што асобы, якія квапяцца на дзяржаўную собскасьць, падлягаюць самаму сороваму пакараньню» (стэнаграма пратаколу, бач. 33).

Аднак уся бяда ў тым, што сям'я пракурора фігуруе ў сьпісках тых, што атрымоўвалі талёны на бясплатнае пракармленьне!..

Мог-бы памагчы ў выкрыцьці раскрадальнікаў каапэратыўных сродкаў і работнік Горадзенскага абкому КПБ т. Масанін, што выбіраўся дэлегатам ад пайшчыкаў Горадзенскага раёну. Нажаль, і Масанін апынуўся ў тых-жа сьпісках Грыгор'ева, што й абласны пракурор. Да гэтага, у сьпісках тых, што бясплатна карысталіся талёнамі, фігуруе таксама сакратар Горадзенскага абкому КПБ т. Мачулін, намесьнік старшыні аблвыканкома т. Барсукоў, старшыня прэзыдыюму Белкаапсаюзу т. Ахрэмчык, старшыня горсавету т. Варысік, старшыня абласнога савету прафсаюзаў т. Гнездзько і шэраг іншых кіраўнікоў.

Няёмка горадзенскім рэвізорам. Бачаць яны: фальшывае ахвярапрынашэньне Івана Іванавіча, а як спагоніш зь яго?..

В. КУШНЕР

НАШЫЯ ПРАДСТАЎНІЦТВЫ

АНГЕЛЬШЧЫНА:
Mr. Aleksander Laszuk, 97 Moore Park Rd, London, S. W. 6.
АРГЕНТЫНА:
Asociacion Bielorusa en la Argentina, Calle Coronel Sayos 2877, Valentin Alsina, p-cia Buenos Aires.
АЎСТРАЛІЯ:
Mr. A. Vasilenia 25 Belmont P. de Mount Colah, N. S. W.
Mr. Donat Jackiewich, 33 Hope St. Spotswood-Melbourne, Vict.
Mr. A. Moroz, 109 Morrison Rd, Midland Junction, Western Australia.
БРАЗЫЛІЯ:
C. Cimafiejcyk, Prasa 76, Tiridentes. Curitiba — Parana.
БЭЛЬГІЯ:
Mr. Vasil Sčečka, 19, Place Hoover, Louvain.
ДАНІЯ:
J. Lobejko, c/o H. C. Jensen, Leifsgade 6 III tv., Kobenhavn S.
ЗАДЗІНОЧАНЫЯ ШТАТЫ:
Mr. L. Bielenis, 2042 W. St. Paul Ave, Chicago 47, Illinois.
Mr. B. Danilovich, 112 Somerset St. New Brunswick, N. J.
Mr. Ul. Duniec, 1020 Kenilworth Ave, Cleveland 13, Ohio.
НОВАЯ ЗЭЛЯНДЫЯ:
Mr. Marian Karanieuski, 88 Hercules Drayve, Roxburg — Hydro.
ФРАНЦЫЯ:
Mr. Bonifacy Prytycki, 17, Rue Roger Salengro, Lys les Lannoy (Nord).
Section Bielorussiene de C. F. T. C. 26, Rue de Montholon, Paris 9.
ШВЭЦЫЯ:
Basil Lukaszyk, c/o Hammer Ringvagen N. 123/III, Stockholm.